

LAUREA

Yhteistyössä rikoksettomaan elämään

Oulun seudun toimijoiden kokemuksia YRE:stä

Pinola Sirkka-Liisa

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään
Oulun seudun toimijoiden kokemuksia—YRE:stä

Sirkka-Liisa Pinola
Sosiaalialan koulutusohjelma
opinnäytetyö
Syksy 2009

Sirkka-Liisa Pinola

Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään, Oulun seudun toimijoiden kokemuksia YRE:stä

Vuosi	2009	Sivumäärä	65
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyön aiheena oli Oulun seudun toimijoiden kokemukset YRE:n toiminnasta. Kokemuksia kartoitettiin Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hankkeen ajalta ja hankkeen päätyttyä, Oulun seudun ohjausryhmän ohjauksessa. Tavoitteena oli selvittää Oulun seudun toimijoiden kokemukset YRE:n hyödyistä ja haasteista yksilö- sekä organisaatiotasolla. Lisäksi selvitettiin YRE:n toimijoiden jatkotoiminnan toiveita toiminnan jatkumisen osalta.

Teoreettinen osuus tutkimuksessa koostuu lainsäädännöstä, Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hankkeen toimintakulttuurin historiasta ja nykyhetkestä. Viitekehyksessä on tarkasteltu palveluohjauksellisen mallintavan moniammatillisen verkostotyön merkitystä alueen toimijoiden näkökulmasta. Tiimi- ja verkostotyötä hahmotettiin voimaantumisen ja ryhmädynamiikan kautta.

Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus ja lähestymistapa hermeneuttis-fenomenologinen. Aineisto on kerätty teemahaastatteluin, kahdella eri haastattelukerralla. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua. Teemat on muotoiltu tutkimuskysymysten mukaan, jotka on pilkottu avoimiin alakysymyksiin. Aineisto on analysoitu sisällönanalyysin avulla.

Tutkimustulosten mukaan YRE:n toimijat ovat kokeneet verkostotyön tärkeäksi ja voimaannuttavaksi, mutta he ovat myös kokeneet työn jäävän pääasiassa teorian tasolle. Verkostotyön parhaina puolina pidettiin tiedonkulkua, jossa asiantuntijuutta pystytään jakamaan. Haasteena koettiin verkoston jatkuvuus ja sitoutumisen taso. YRE:n toivotaan toimivan tulevaisuudessa konkreettisemmalla tasolla ja suunnitelmallisemmin. YRE:ltä ei odoteta asiakastyöhön osallistumista mutta ohjauksellista työtä kaivataan. YRE:n tulisi ottaa yhteiskunnallisesti kantaa selkeisiin kohderyhmää koskeviin ongelmiin, kuten päihdehoitojen puutteeseen tai asumisohjauksen heikkoon tasoon. Resursoinnin koettiin olevan taloudellisesti niukkaa, mutta toisaalta tiedostettiin että resurssien saamiseksi toiminnan tehokkuutta ja tuottavuutta tulee mitata. Tulevaisuudessa toivotaan toimintaan mukaan myös kolmannen sektorin toimijoita, sillä viranomaisverkostoa ei yksinään pidetä riittävänä.

Asiasanat: Voimaantuminen, mallintaminen, verkostotyö, ryhmädynamiikka

Sirkka-Liisa Pinola

Together Towards a Life Without Crime (YRE) - experiences of actors in the Oulu Region

Year	2009	Pages	65
------	------	-------	----

The objective of this thesis was to examine the experiences of YRE actors on the Oulu Region. The experiences were examined during and after the project called Together Towards a Life Without Crime. This piece of research was conducted under the leading group of the project in the Oulu Region. Its purpose was to study the actors' experiences of the benefits and challenges of YRE on individual and organizational level. Also, wishes of the YRE actors concerning the future actions were clarified.

The theoretical part of the study included matters of legislation and history and present modes of action in Together Towards a Life Crime project. The frame of reference of the study focused on studying the meaning of multi-professional network from the perspective of regional actors, modeled by case management. Team and network working were perceived through empowerment and group dynamics.

The study is a qualitative case study and its approach is hermeneutic-phenomenological. The data was collected by using theme interviews twice, and the received information was thematically analyzed. The themes were formed according to the research questions and their open subquestions and their open subquestions. The data was further analyzed by using content analysis.

The research results revealed that the YRE actors had found the work of network as important and empowering, but they have also experienced that the work mainly remains at the theoretical level. Information flow was considered one of the best things in work of network, making it possible to share the expertise. The continuum of the activities in the future and the level of commitment were considered the main challenges.

The actors wished that YRE would act more on a concrete level and more and more systematically in the future. YRE is not expected to participate in client work as such, but guidance concerning different ways of working was requested. YRE should pay socially attention to problems, which are obviously connected with the target group, such as shortage of substance abuse treatments or poor level of housing counseling .

Resourcing was experienced to be economically limited, but on the other hand, it was noticed that to gain the resources, the efficiency and productivity of the actions should be measured. In the future, the actors of the third sector are wished to participate in the action, because the official network is not regarded sufficient enough alone.

Keywords: Empowerment, Modeling, Networking, Group dynamics

Sisällys

1. JOHDANTO	5
2. VOIMAANTUNUT MALLINTAVA VERKOSTO RIKOSTEN EHKÄISYYN	6
2.2 Lainsäädäntö ja lakiuudistus.....	10
2.3 YRE eli Yhteistyössä rikoksettomaan elämään.....	14
2.4 Oulun seudun YRE	18
2.5 Muut tutkimukset ja hankkeet.....	20
2.6 Voimaantuminen tiimityön tueksi.....	22
2.7 Ryhmädynamiikka voimaantuneessa tiimissä.....	24
3. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
3.1 Tutkimuksen kohde ja raja- 3.1.1 Tutkimuskysymykset..... 3.1.2 Haastateltavat toimijat.....	28 29 31
3.2 Tutkimusaineisto ja sen kerääminen.....	32
3.2.1 Tutkimusmenetelmät.....	33
3.2.2 Tutkimusluvut.....	38
3.2.3 Aikataulu	39
3.3 Tutkimusaineiston käsittely ja analysointi.....	39
3.4 Tutkimuksen lisäarvo esitteen muodossa.....	40
4. TUTKIMUSTULOKSET	42
4.1 Raportointi ja arviointi.....	42
4.1.1 Tulosten analysointi tutkimuskysymysten mukaan.....	43
4.1.2 Tulosten analysointi alakysymysten mukaan	45
5. POHDINTA	53
5.1 Tutkimuksen luotettavuudesta.....	56
5.2 Tulosten pohdintaa.....	57
5.3 Jatkotutkimuksen mahdollisuuksia.....	59
Lähteet.....	61
Liitteet.....	65

1. JOHDANTO

Rikosseuraamusalan tärkeimpänä tavoitteena nähdään rikostaustaisten henkilöiden yhteiskuntaan sijoittuminen ja uusintarikollisuuden ehkäisy. Yhteiskunnan tukijärjestelmien ja seuraamusjärjestelmän asiantuntijoilta valmistui Vankeusrangaistuskomitean mietintö 2001. Mietintö koski lainrikkojen rikosseuraamusten jälkeistä yhteiskuntaan sijoittumista. Mietinnössä käsiteltiin myös uusintarikollisuuteen puuttumisen keinoja. Lainrikkojen yhteiskuntaan sopeutumisen edellytysten parantaminen vaatii mietinnön perusteella yhteiskuntapoliittista suunnitelmaa. Uusintarikollisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi perustettiin hanke. Hankkeen tehtävänä oli mallintaa seudullisia toimintatapoja tukipalvelujen ja seuraamusjärjestelmän yhteensovittamiseksi ja selvittää mitä uusia työ- ja tukimuotoja tarvitaan. Valtakunnallinen ohjausryhmä perustettiin keskeisistä toimijatahoista. Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään -hanke eli YRE käynnistettiin 2001.

YRE-hanketyöskentelyn tavoitteet ovat toimijaorganisaation kehittämistavoitteita. Oulun seudulla YRE on keskittynyt mallintamaan moniammatillisten palveluohjauksellisten verkostojen toimintaa alueella. Alueella on koettu verkostotyön olevan tehokas, taloudellinen ja inhimillinen tapa tehdä yhteistyötä rikostaustaisten henkilöiden palveluohjauksen kehittämiseksi. Alueella verkosto toimii osana jo olemassa olevia palveluorganisaatioita. Verkostotyöstä hyötyy asiakas ja asiakkaan kanssa toimija.

YRE:n toimijoiden joukko kasvoi Oulun seudulla laajaksi viranomaisverkostoksi. Toiminnassa on saavutettu alueella hyviä tuloksia. Alueella on järjestetty muun muassa yksi seminaari, joka oli positiivinen kokemus ja mahdollista uutta seminaaria on mietitty toimijoiden hankintaan. Toinen merkittävä yhteistyöverkosto muodostui Oulun Toppilan alueen asumisneuvontahankkeen ”Kottiinpäin” ja YRE:n Arkiryhmän välille asumishankkeen aikana. Asumisneuvontahankkeen mukaan vakavimpia esteitä rikostaustaisen henkilön yhteiskuntaan sijoittumiseen on asunnottomuus ja asumisen ongelmat. YRE:n toimijat näkivät merkittävänä hankkeen aikana valmistuneen Koulutuksen ja työllistämisen poikkihallinnollisen asiantuntijatyöryhmän raportin 2005 palvelujen kehittämistarpeesta. Työryhmän esille tuomat kehittämisalueet syrjäytymisen estämiseksi ja ehdotukset, jotka toimitettiin opetusministeriöön,

julkaistiin valtakunnallisesti YRE -hankeen päätöstilaisuudessa säätytalolla 2005. Ehdotuksiin sisältyi muutoksia perusopetukseen ja ammatilliseen opetukseen sekä työllistämiseen.

YRE:n toimijoiden kokemusten kerääminen ja tutkimustulokset hyödyttävät Oulun seudun YRE:n verkostokehittämistä. Tutkimuksen tuloksissa on tullut esille useita sellaisia yhteisesti koettuja kehittämistarpeita, joita ei olisi muussa tapauksessa pystytty hahmottamaan. tullut esille useita sellaisia yhteisesti koettuja kehittämistarpeita, joita ei olisi muussa tapauksessa pystytty hahmottamaan. Tutkimustulokset ovat olleet positiivisia ja innoittavia.

2. VOIMAANTUNUT MALLINTAVA VERKOSTO RIKOSTEN EHKÄISYYN

Tässä luvussa tarkastellaan työn teoreettisena lähtökohtana voimaantunutta mallintavaa verkostoa rikosten ehkäisyyn. Rikosseuraamusorganisaatiossa ja oikeushallinnossa on aina kehitetty rikosseuraamusasiakkaiden yhteiskuntaan sopeutumiseen vaikuttavia keinoja. Yhteiskunnallisten aikakausien mukaan tavoitteet ovat muuttuneet organisaation kehittyessä. Tällä vuosikymmenellä rikosseuraamusjärjestelmässä on otettu tavoitteeksi uusintarikollisuuden ehkäisy ja yhteiskuntaan sijoittuminen. Tähän liittyen avaan seuraavassa Vankeusrangaistuskomitean mietintöä vuodelta 2001.

Yhteiskunnan tukijärjestelmien ja seuraamusjärjestelmän asiantuntijoilta valmistui Vankeusrangaistuskomiteamietintö 2001. Mietintö koski lainrikkojien yhteiskuntaan sijoittumista rikosseuraamusten jälkeen ja uusintarikollisuuteen puuttumisen keinoja. Mietinnön perusteella todettiin että, lainrikkojien yhteiskuntaan sopeutumisen edellytysten parantaminen vaatii yhteiskuntapoliittista suunnitelmaa. Tarpeelliseksi katsottiin alueelliset työkäytännöt ja asiakkaan oman toimintakyvyn selvittäminen. (Rikosseuraamusviraston monisteita 2004.)

Tästä seurasi että, Vankeusrangaistuskomiteamietinnön pohjalta toimikunta ehdotti käynnistettäväksi projektin uusintarikollisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Projektin tulisi mallintaa seudullisia toimintatapoja aikaisempaa paremmin tukipalvelujen ja seuraamusjärjestelmän yhteensovittamiseksi sekä selvittää mitä uusia työ- ja tukimuotoja tarvitaan. Hankkeelle esitettiin koottavaksi valtakunnallinen ohjausryhmä keskeisistä toimijatahoista. Toimikunnan mietinnön pohjalta oikeusministeriö päätti 13.11.2001

käynnistää Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään -hankkeen eli YRE:n. (Rikosseuraamusviraston monisteita 2004.)

Rikostaustaiset henkilöt ovat marginaaliväestöä. Heidän voidaan luonnehtia olevan pieni ryhmä yhteiskunnassa. Marginaalissa oleminen ei tarkoita syrjäytymistä, mutta se voi aiheuttaa syrjäytymisvaaran. Syrjäytymisen käsite pitää sisällään yhteiskunnan normaalista ulos joutumisen ja henkilön itsensä kokemana, ulkopuolisuuden ja osattomuuden tunteen. Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään -hankkeen käynnistäjät näkivät että, syrjäytymiskehitys on rikostaustaisten henkilöiden kohdalla erityinen riski.

Syrjäytymiseen johtavat syyseuraussuhteet voivat koskea henkilön useita eri elämän alueita. Yhteiskunnan rakenteet ja yksilötason ongelmat voivat johtaa syrjäytymiskehitykseen. Ongelmat jotka, ovat alkujaan ilmenneet sosiaalisen toimintakyvyn vajeena, voivat pitkittyessään ilman kuntouttavia toimenpiteitä aiheuttaa sekä psyykkisiä että fyysisiä sairauksia. Ongelmien kasautuessa ja syventyessä syrjäytymiskehityksen seurauksena henkilö tarvitsee laaja-alaista tukea selviytyäkseen täysivaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi. (Järvelä & Laukkanen 2000, 39.)

2.1 Verkottunut palveluohjauksellinen työtapa

Verkottuminen on nykyaikainen tapa tehdä työtä ja siirtää tietoa katkoksitta. Verkostotyön hyviä piirteitä on myös päätöksenteon mahdollistaminen organisaation jäsenille. Verkostotyössä asiakkaan tarpeiden huomioiminen helpottuu. (Isoherranen 2005, 74.) Vankeusrangaistuskomiteamietinnön pohjalta 2001 oikeusministeriössä ymmärrettiin verkostotyön hyödyt organisaatioille ja asiakkaalle. Oikeusministeriön käynnistämän Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään -hankkeen tavoitteena oli luoda rikostaustaisten henkilöiden verkostokuntoutuksen mallintamisen ja kehittämisen ympärille rakentuva toimintakulttuuri. Sitä voi luonnehtia aktiiviseksi yhteistyöverkostoksi, joka toimii tehokkaasti ja taloudellisesti, osana jo olemassa olevia palveluorganisaatioita. Yhteistyön kehittäminen sekä yhteistyön muodot ovat ja tulevat olemaan oman työn tulosta alueella. YRE -hankkeen alueille tuli tietoisuus verkostokuntoutuksen mahdollisuuksista ja mietinnön pohjalta alettiin verkoston perusparannus ja rakennustyöt.

Verkostotyön tiedostaminen luo verkostoitumisen mahdollisuuden jäsenten välille. Jäsenet tietävät voivansa ottaa yhteyttä muihin verkoston jäseniin tarvittaessa. Verkosto on sitoutunut yhteydenpitoon verkostoa koskevissa asioissa. Verkostoilla on erilaisia piirteitä kuten verkoston koko, kiinteys, toiminta-alue tai jäsenten piirteet. Yleensä henkilöille on muodostunut useita erilaisia verkostoja eri asioiden ympärille. Verkostoja syntyy yksityisten sosiaalisuhteiden sekä virallisten suhteiden välille, kuten organisaatioiden tai ryhmien. Tämä vaikuttaa suhteiden luonteeseen ja merkitykseen. On mahdollista kuulua johonkin verkostoon tietämättään ja tuntematta muita jäseniä. Verkoston luomisen aikataulu riippuu asiasta, jonka ympärille verkosto muodostuu. Pulmatilanteissa verkostoja käytetään sosiaalityössä henkilöiden tukemiseen. (Kopakkala 2005, 35.)

Kuten edellisessä Aku Kopakkalan verkostojen luonnehdinnassa kävi ilmi, verkostot voivat olla moninaisia ja verkoston ympärille voi luoda monenlaisia toimintoja. Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään -hankkeessa ratkaisukeskeinen, tavoitelähtöinen sosiaalityö ilmenee palveluohjauksellisen toimintamallin mukaisesti verkostojen sulautumisena toisiinsa. Asiakas ja asiakkaan omat sosiaaliset verkostot sekä viranomaisverkostot toimivat sulavassa yhteistyössä.

Rostila (2001, 15) tarkastelee kirjassaan ongelmanratkaisua palveluohjauksen synonyymina. Tavoitteellisen ongelmanratkaisun on tarkoitus parantaa asiakkaan elämänhallintaa, hänen omista lähtökohdistaan. Ongelmanratkaisun onnistuneisuus vaatii myönteisen, empaattisen ja kunnioittavan asiakassuhteen rakentamista. Asiakkaan tulee saada kokea välittämistä, luottamusta ja turvallisuutta vuorovaikutussuhteessa. Asiakkaan kanssa työskentelevän henkilön tai henkilöiden täytyy olla aidosti kiinnostuneita asiakkaasta ja hänen tilanteestaan. Perusasioiden selkiydyttyä asiakkaan vastuuttaminen oman tilanteen käsittelyyn tulee ajankohtaiseksi. Prosessissa tärkeänä yksityiskohtana on kannustava, myönteinen palaute. (Rostila 2001, 59–64.)

Tavoitteellista sosiaalityötä tarvitaan erityisesti, kun julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon rooli vähenee. Yhteisöllisyyden ja kansalaistoiminnan asema kasvaa. Sosiaalityö kehittyy enemmän palveluohjaukselliseksi moniammatillisen sosiaalisen yhteistyön osaksi. Tärkeiksi välineiksi yhteistyössä tulee asiakkaan oman asiantuntijuuden ja voimavarojen käyttöön otto sekä asiakkaan aseman vahvistaminen. (Rostila 2001, 15.) Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään -hankkeen käynnistäjillä oli selkeä kuva siitä, millä tavalla hanke voi vastata muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin. Verkostokuntoutus ja sen mallintaminen sekä

palveluohjauksellinen työote asiakkaan lähellä auttaa asiakasta ja hänen läheisiään paljon paremmin kuin pelkkä palvelun tarjonta.

Palveluohjauksessa asiakkaan koko verkostoa hyödynnetään tuen luomiseen. Palveluverkostossa koordinaattorina voi toimia kuka tahansa viranomainen. Hänen tehtävänsä tässä roolissa on auttaa asiakasta jäsentämään avuntarpeensa, koota asiakkaan palveluverkostoa ja sovittaa sitä yhteen. (Suominen & Tuominen 2007, 5–6.) Koska asiakkaan omat verkostot eivät voi toimia yhteiskunnallisesti tasavertaisina viranomaisverkostojen kanssa, tarvitaan viranomainen palveluohjaaja, jolla on asiakkaaseen toimiva suhde. Tämä viranomainen voi olla kuka tahansa verkoston sisällä työskentelevä henkilö ja tämä henkilö voi vaihtua organisaation jäädessä pois kyseisen asiakkaan verkostosta, kuten vankilavirkailijan vaihtuminen kriminaalihuollon virkailijaan asiakkaan vapautuessa.

Asiakkaan oma luonnollinen läheisverkosto osallistuu tukemiseen viranomaisverkoston kanssa. Palveluohjaaja toimii eräänlaisena tulkkina viranomaisten systeemimaailman ja asiakkaan oman elämismaailman välissä. Hän tekee asiakkaan näkyväksi viranomaismaailmassa ja viranomaismaailman asiakkaalle ymmärrettäväksi. Palveluohjauksen keskeisen tehtävän kuuluisi olla palvelujärjestelmän hajanaisuuden poistamista ja yhteensovittamista sekä työskentelyä toimijoiden välissä, siellä missä toimijoiden toimivalta ei riitä. Palveluohjaajan ei kuitenkaan kuulu tehdä muiden sektoreiden asiantuntijatehtäviä kuin väliaikaisesti ennen kuin palveluntuottajat ottavat ne hoitaakseen. (Suominen & Tuominen 2007, 19–23.)

Asiakkaan palvelun tarve on aina yksilöllinen. Palveluohjauksen tarkoitus on taata sellaiset asiakkaan tarvitsemat palvelut, jotka tukevat asiakkaan itsenäistä elämää ja omia tavoitteita. Ainoastaan näin varmistetaan asiakkaan motivoituminen ja sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin. (Suominen & Tuominen 2007, 86.) Usein asiakkaat ja heidän läheisensä kokevat jäävänsä osattomaksi kuntoutusprosessissa. Kuntoutusprosessin tulee olla kuntoutumisprosessia. Viranomaisverkostot ovat niin voimakkaita ja musertavia että asiakas mieluummin vetäytyy kontaktista. Palveluohjaajan yksi tärkeimmistä tehtävistä on prosessin aikana huolehtia asiakkaansa ja hänen läheistensä äänen kuulluksi tulemisesta.

Palveluohjauksen tavoitteena on aina asiakkaan voimaantuminen ja sitä kautta uskaltautuminen itsenäiseen elämään ja omien kykyjen käyttöön ottoon. Asiakkaan tavoitteeseen pääsemisessä palveluohjauksesta vastaavalla henkilöllä on mahdollisuus tukea asiakasta ratkaisukeskeisesti, ohjaamalla ongelmia tuottavien asioiden hoitamisessa. (Suominen & Tuominen 2007, 13–14.) Palveluohjausta Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään-

hankkeessa luonnehtii tavallaan konkreettisten asioiden lisäksi myös varmistaminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että työntekijä on valmiina tukemaan tarvittaessa, muttei taluttamaan. Vaikka työntekijät ovat alan ammattilaisia ja toimivat yleensä ammatillisesti, ajoittain asiakaskontaktissa työntekijällä rajat katoavat tai hämärtyvät ja se ei ole asiakkaalle hyödyksi. Asiakkaan täytyy saada kantaa oma vastuunsa voimaantuakseen.

Ohjattu palvelu on YRE:n kohderyhmän eli lainrikkojien kohdalla palveluohjauksen tuloksellisuuden ja ketjuttamisen takaamiseksi hyvä vaihtoehto. Ohjatulla palvelulla tarkoitetaan eri palvelutahojen välillä tehtyä sopimusta. Sopimus edellyttää asiakkaan kohdalla kiinnittymistä ja palveluntuottajan sitoutumista palvelu- tai hoitosuositukseen. Sopimuksella taataan asiakas- ja kohderyhmäkohtainen jatkumo. (Rikosseuraamusviraston monisteita 2004.) Koska yksittäisiä palveluohjaajia ei ole palkattuna Oulun alueella, palveluohjaus tulee organisaatioiden sisältä ja palveluohjauksena voi olla verkostojen sopimukset asiakkaan palveluohjauksesta. Viranomaisverkoston kuuluu olla palveluohjauksellisesti vastuussa, kunnes asiakas ei enää tarvitse ongelman ratkaisuun viranomaisverkostoa. Ohjatussa palveluohjauksessa on nähtävissä etuna, ettei yksittäinen työntekijä ole palveluohjaajana kuin osan aikaa.

2.2 Lainsäädäntö ja lakiuudistus

Lainsäädäntö ohjaa yhteiskuntamme toimintaa ja koskettaa jokaista. YRE:n toiminnassa lait asettavat normit ja antavat arvopohjaa. Lait raamittavat asiakastyöskentelyn ja turvaavat oikeudenmukaisen lähestymistavan. Laki määrää rikokseen syyllistyneen rangaistuksesta ja rangaistukseen liittyvistä käytänteistä. Tässä alaluvussa käsitellään YRE:n kohderyhmää, eli lainrikkajia koskettavaa lainsäädäntöä rikosseuraamusten täytäntöönpanossa kohta kohdalta, siviilissä suoritettavista rikosseuraamuksista vankeustuomion kautta vapauteen.

Lastensuojelulaki turvaa lapsen oikeuden erityiseen suojeluun, turvalliseen kasvuympäristöön sekä monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Rikosoikeudellisesti 15-vuotias on vastuussa tekemästään rikoksesta. Lastensuojelulaki on ensisijainen laki alle 18-vuotiaan kohdalla. Rikoslakia sovelletaan lastensuojelulain kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi ei menetä oikeuttaan olla lapsi, vaikka hän joutuu vastuuseen tekemästään rikoksesta. Lapsen kohdalla käytetään erityistä harkintaa, kaikissa rikosoikeudellisissa asioissa. Ikä ja rikoksen laatu huomioidaan, rikoksen rangaistusta

määrättäessä. Vankeustuomion ei katsota olevan lapsen kehitykselle hyväksi ja tästä johtuen lapsen vangitsemista harkitaan tarkoin. (Laki nuorisorangaistuksesta 2004/1196.)

Lapselle on turvattava oikeus saada itseään koskevaa tietoa ikäiselleen ja kehitystasolleen sopivalla tavalla ja hänelle on turvattava mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä ja toiveensa. Mikäli lapsen huolto joudutaan järjestämään oman kodin ulkopuolelle, on käytettävä ensisijaisesti avohuollon toimenpiteitä, lapsen edun mukaisesti. Mikäli lapsen etu vaatii sijaishuoltoa, se tulee järjestää viipymättä ja tavoitteena perheen jälleen yhdistäminen tulee huomioida. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Lastensuojelulaki turvaa tilanteen myös rikoksen tapahtuttua ja lapsen joutuessa ottamaan vastuun. Epäonnistuneen lastensuojelun seurauksena yhteiskunta voi olla osaltaan vastuullinen lapsen tekemään rikokseen. Usein lapsen sijoitus kodin ulkopuolelle tapahtuu liian myöhään ja lapsen kehityksen turvaaminen vaarantuu. Monella rikostaustaisella henkilöllä on takana vaikea lapsuus ja vaikea nuoruus. Siitä huolimatta on hyvä, että perhettä ja lasta yritetään tukea omassa kodissa ja läheisten ihmisten läsnä ollessa, niin pitkään kuin se on mahdollista. Lastensuojeluilmoituksen seurauksena lapsen ja perheen tilanne kartoitetaan. Kun lastensuojelutarve on todellinen, perheelle tarjotaan avohuollon palveluja. Vasta niiden käytön epäonnistuttua turvaudutaan sijaishuoltoon, joka voi käsittää tilanteesta riippuen huostaanoton eri muodot. Avohuollon toimenpiteet ja huostaanoton toteuttaa perheen kotikunta. Huostaanotto vaatii painavat perustelut. (Lastensuojelun keskusliitto, lastensuojelu ja sijaishuolto.)

Kun lastensuojelulain piiristä siirrytään seuraavaan lapsen kehitystä myötäilevään lainsäädäntöön, tutustumme nuorisolain vaikutuksiin yhteiskunnassa. Nuorisolaki velvoittaa koko yhteiskuntaa, yksittäisiä kansalaisia, kuntia ja vapaaehtoisjärjestöjä työskentelemään lain osoittamaan suuntaan. Nuorisolain keskeinen sisältö on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja sekä edistää sosiaalista vahvistamista ja aktiivista kansalaisuutta. Lähtökohtana tavoitteen toteutumiselle on yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus, tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. (Nuorisolaki, 72/2006.) Nuorisolaki on merkityksellinen myös nuoren rikoksentekijän kohdalla. Nuorisolaki velvoittaa kansalaisia, yleishyödyllisiä järjestöjä ja viranomaisorganisaatioita, toimimaan yhteisöllisesti ja vastuullisesti jokaisen nuoren kasvu- ja elinolojen turvaamiseksi.

YREn tavoitteet ovat 1.10.2006 lakiuudistuksessa voimaan tulleen vankeuslain suuntaisia eli pyrkimyksenä on seudulliseen yhteistyöhön perustuvien toimintamallien luominen edistämään seuraamuksiin tuomittujen uusintarikollisuuden vähenemistä ja yhteiskuntaan sijoittumista.

(Vankeuslaki, 767/2005.) Lainsäädännön velvoitteista huolimatta osa yhteiskunnan jäsenistä joutuu vastuuseen tekemästään rikoksesta ja lainsäädännön keinoin tilannetta yritetään korjata. Vankeuslakimuutos 2006 teki rangaistuksen sisällön ja tavoitteet yhteiskunnallisesti näkyvämmiksi.

Laki määrää rikoksiin liittyvistä käytännöistä. Oikeuslaitos vastaa lain mukaisesta rangaistusten määräämisestä. Rangaistuksen täytäntöönpano-organisaatio toteuttaa lain määräämät rikosten rangaistukset ja tähän organisaatioon kuuluu vuodelta 2005 hallinnosta annetun ja osin muutetun lain 2 § mukaan oikeusministeriön alaiset kriminaalihuoltolaitos ja vankeinhoitolaitos sekä keskusvirastona toimiva rikosseuraamusvirasto. (Vankeuslaki, 767/2005.) Rikoksen tehnyt henkilö saa rangaistuksen oikeudessa, josta hän siirtyy suorittamaan rangaistustaan, joko yhdyskuntapalvelukseen tai vankilaan, oikeuden määräämänä aikana.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano kuuluu kriminaalihuoltolaitokselle ja seuraamuksen suorittamisen mahdollistamiseen osallistuvat rikosseuraamusjärjestelmän lisäksi viranomais- ja kolmannen sektorin toimijaverkostot. Vapaudessa suoritettava rangaistus on yhdyskuntapalvelu. Kriminaalihuolto arvioi tuomitun kykyä suorittaa tuomiota valvonnassa. Kriminaalihuollon puoleltaessa valvontaa, tuomittu käy valvonnassa kriminaalihuollossa ja suorittaa tuomionsa osallistumalla sovitun tuntimäärän yhteiskunnalliseen työtoimintaan. Yhteiskuntaseuraamusten suoritettava tuntimäärä on kohtuullinen rikokseen nähden. (Kriminaalihuolto 2009.)

Tutkintavankeus ei ole rangaistus vaan pakkokeino esitutinnan ja oikeudenkäynnin aikana. Tällä taataan ja mahdollistetaan se, että asian tutkinta edistyy. (Oikeuslaitos 2009.) Rikoksesta epäilty henkilö määrätään oikeudessa yleensä tutkintavankeuteen. Tutkintavanki on syytön ennen tuomion julistamista ja vankeus päättyy tuomion julistamiseen tai vapautumiseen. Osa tuomituista joutuu usein odottelemaan pitkään, jopa kuukausista vuosiin, ennen kuin tuomio saa lainvoiman ja tuomittu voi suorittaa tuomionsa. Tämä odottelu-aika on suuri riski ajautua uusintarikolliseen toimintaan.

Tässä kappaleessa käsitellään vangitun olosuhteita rangaistuslaitoksessa. Rangaistuslaitoksen olot on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vastaamaan yhteiskunnassa muuten vallitsevia elinoloja rikosseuraamuslaitoksissa erityisesti huomioidun normaalisuusperiaatteen mukaan. Vankia on kuultava asumista ja työhön tai muuhun toimintaan sijoittamista sekä muuta hänen kohteluunsa koskevaa tärkeää päätöstä tehtäessä. (Rikosseuraamusvirasto 2009.) Vangilla on

oikeus mahdollisimman normaaliin elämään suorittaessaan tuomiotaan. Vangin sosiaalisia suhteita, perhe-elämää ja terveitä elämänarvoja tulee tukea kaikin mahdollisin keinoin vankeuden aikana. Vangin psyykkistä ja fyysistä terveyttä tulee ylläpitää vankeusaikana mahdollistamalla toimintoihin osallistuminen ja terveydenhuolto. Vangin oikeuksiin kuuluu lain mukaisen toimeentulon turvaaminen vankeusaikana.

Yhteistyössä tutkintavangin kanssa voidaan laatia riski- ja tarvearvio sekä rangaistusajan suunnitelma jo ennen tuomion julistamista, mikäli vanki pyytää sitä itse. (Rikosseuraamusvirasto 2009.) Vangille tehdään hänen kanssaan yhteistyössä rangaistusajan suunnitelma ja hänen tarpeensa sekä uusintariskitekijänsä kartoitetaan. Yleensä näin toimitaan vankeustuomion julistamisen jälkeen, koska vankia ei ole tuomittu rikoksesta. Jos vanki haluaa että hänen riski- ja tarvearvionsa sekä rangaistusajansuunnitelmansa tehdään ennen tuomion julistamista, se on mahdollista. Toiminnan tarkoitus on selvittää vangille ja vankeinhoidolle vangin tilanne ja antaa mahdollisuuksia hänen selviytymisensä paranemiseen yhteiskunnassa. (Rikosseuraamusvirasto 2006.)

Tutkintavankeuslaki määrää tutkintavankeusajan käytänteistä. Tätä asetusta sovelletaan vankilassa myös muun vapaudenmenetyksen toimeenpanossa, jollei muualla säädetä toisin. Tutkintavangin ollessa samanaikaisesti myös vankeusvanki tai sakkovanki sovelletaan vankeuslakia. (Vankeuslaki, 767/2005.) Vangittu henkilö on rikoksen johdosta tutkintavanki siihen päivään saakka, jona käräjäoikeuden tuomio saa lainvoiman tai hovioikeus on antanut eli julistanut tuomion ja tutkintavangille on annettu siitä tieto. (Mohell & Pajuoja 2006, 271.) Vapauden menetys tai rajoittaminen on vankeusrangaistuksen sisältö. Vankeuslaissa säädetään vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta. (Mohell & Pajuoja 2006, 271.) Vangittua tulee kohdella kuten kaikkia muitakin yhteiskunnan kansalaisia.

Ehdottoman vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen eli vankeuden täytäntöönpanossa sovelletaan vankeuslakia. Tavoitteena vankeuden täytäntöönpanolla on estää rikosten tekeminen rangaistusaikana ja lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan ja elämänhallintaan yhteiskuntaan sijoittumista edistämällä. Vankeusvankeuden voimaan tullessa, laaditaan yhteistyössä vangin kanssa riski- ja tarvearvio sekä rangaistusajan suunnitelma.

(Vankeuslaki, 767/2005.) Yhteistyössä tuomion saaneen vangin kanssa laaditaan hänelle riski- ja tarvearvio ja rangaistusajansuunnitelma, jota noudatetaan koko vankeuden ajan. Suunnitelmaa päivitetään sovittuina ajankohtina, tiettyjen yleisesti sovittujen sääntöjen mukaisesti.

Vangin ihmisarvoa tulee kunnioittaa ja häntä on kohdeltava oikeudenmukaisesti. Ilman hyväksyttävää syytä vankeja ei saa asettaa keskenään eri asemaan kansallisen tai etnisen alkuperän, sukupuolen, ihonvärin, rodun, kielen, iän, vammaisuuden, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen, terveydentilan, yhteiskunnallisen mielipiteen, uskonnon, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Rikoksen tehneelle alle 21-vuotiaalle tuomittua vankeutta täytäntöön pantaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota vangin iästä ja kehitysvaiheesta johtuviin tarpeisiin. (Mohell & Pajuoja 2006, 28.) Vankilan velvollisuus on huomioida erityistarpeita, samassa suhteessa kuin yhteiskunnassa yleisesti toimitaan.

Oikeus asettaa ehdonlaiseen valvontaan vankeudesta vapautuvan henkilön, jolle jää vapautuessa jäännösrangaistuksen määräksi yli vuosi sekä henkilön, jonka rikos on tehty alle 21-vuotiaana tai jos henkilö itse pyytää valvontaa. Valvontapyyntö oikeuslaitoksesta tulee kriminaalihuoltoon, jolla on järjestämisvastuu. Valvonta kestää vähintään puoli vuotta, ellei syitä valvonnan päättymiseen ilmene aikaisemmin, kuten elämän tilanteen vakiintuminen. Valvottavan kanssa laaditaan yhteistyössä rangaistusajansuunnitelmaan perustuva valvontasuunnitelma valvonnan toimeenpanon ajaksi. (Vankeuslaki, 767/2005.) Ehdonalaisen valvonnan päätyttyä tai vankeuden päätyttyä vanki vapautuu suorittettuaan rikosseuraamuksensa yhteiskunnalle. Hän on siinä vaiheessa rikokseton. Laki kuitenkin suojelee yhteiskuntaa kieltämällä tuomion suorittaneelta henkilöltä työskentelyn määrätyillä aloilla. Esimerkiksi laki lasten kanssa työskentelevän henkilön rikostaustan selvittämisestä tuli voimaan 2003. Laki velvoittaa työnantajan pyytämään työnhakijaa toimittamaan rikostaustaotteen nähtäväksi. Rikostaustainen henkilö ei saa työskennellä lasten kanssa, mikäli hänellä on tähän lakiin perustuvassa rikostaustaotteessa merkintöjä. (Työ- ja elinkeinotoimisto, 2007.)

2.3 YRE eli Yhteistyössä rikoksettomaan elämään

Tässä luvussa avataan Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään -hanketta ja rikostaustaisten henkilöiden rikolliseen käyttäytymiseen johtavia syitä. Samalla tarkoitus on hahmottaa lukijalle rikostaustaisuuden marginaalisuutta yhteiskunnassa. Rikostaustaisiin henkilöihin kuuluu kokemukseni perusteella poikkileikkaus yhteiskunnastamme. Vankeja on eri

yhteiskuntaluokista ja etnisistä väestöryhmistä, mutta yksikään ryhmä ei ole erityisesti kriminalisoitunut. Kaikki vangit eivät ole myöskään sairaita mieleltään tai ruumiiltaan. Eivätkä kaikki vangit ole huono-osaisia.

Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään- hanke käynnistettiin 2002. Käynnistäjänä toimi oikeusministeriö ja hankkeeseen osallistuivat sosiaali- ja terveysministeriö, sisäasiainministeriö, työministeriö, opetusministeriö, kuntaliitto sekä järjestökattoedustuksen ja aluehallintoedustuksen johtoryhmjäseniä. Hankkeen määrärahoista palkattiin hanketyöntekijät vuosina 2002 -2003 ensimmäisille hankkeeseen ilmoittautuneille alueille Tampereelle, Hämeenlinnan seutukunnalle ja Lahteen. Vuosina 2002 -2005 hanke on toiminut Turussa, Lahdessa, Hämeenlinnan seutukunnassa, Kuopiossa, Oulussa ja pääkaupunkiseudulla. (Rikosseuraamusvirasto päättäneet hankkeet). Hanke sai alkunsa seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen 1999 perustetun Vankeusrangaistuskomitean mietinnöstä 2001. (Kriminaalihuollon ja vankeinhoidon vuosikertomus 2001).

Keskeinen tavoite Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään -hankkeessa on tuottaa rikoksentekijöille seudullisia palveluketjuja mallintamalla tavalla (Rikosseuraamusviraston monisteita 2004). Mallintamisen lisäksi tavoitteena YRE- hankkeessa oli syrjäytymisen ja uusintarikollisuuden ehkäisy sekä rikoksesta tuomittujen yhteiskuntaan sijoittuminen. Alueilla oli oikeus valita kohderyhmänsä mutta nuorten ja nuorten aikuisten tilanne oli katsottu YRE- hankkeessa valtakunnallisesti hälyttävimmäksi. Nuoriin kuuluu myös lastensuojelulain alaisia sekä juuri aikuistumisen kynnyksellä olevia henkilöitä. Kaikilla on kuitenkin yksi yhteinen tekijä, jota vasten nuoren tilannetta peilataan eli rikos. Rikostaustaisten nuorten sosiaalinen ja yhteiskunnallinen sijoittuvuus on monisäikeinen. Ei voida sanoa, että ongelmanuori tulisi välttämättä jostain tietystä yhteiskuntaluokasta tai yleisesti määritellyistä oloista, kuten moniongelmaisista perheistä.

Moniongelmaista perhettä luonnehditaan perheeksi, joka joutuu käyttämään monien erilaisten viranomaisten palveluja. Moniongelmainen perhe omaa erilaisia ongelmia kuten päihde- ja mielenterveysongelmia tai taloudellisia ongelmia ym. Pohjoismaissa moniongelmaiset ovat yleensä nykyisin yksinäisiä henkilöitä. Todelliset moniongelmaiset perheet kasaantuvat mielenterveystyön ja lastensuojelun yhteiselle alueelle. Lastensuojelun moniongelmaiset perheet ovat perheitä, joissa perheen nuori ajautuu epäsosiaaliseen elämään ja päihteisiin. Toisaalta arkipäivän elämän hallinnan vaikeuksista kärsiviä, erityisesti yksinhuoltajaperheitä on lastensuojelun asiakkuudessa. Perinteisesti moniongelmaisiksi luonnehditut perheet, joissa

ongelmat ovat työttömyys, kouluttamattomuus sekä sosiaalisten verkostojen puute, hakevat vasta painostuksesta apua. (Taipale 1998, 250–255.)

Syrjäytymiseen voi liittyä, kasaantunut huono-osaisuus ja siihen liittyvät monet ongelmat, kuten toimeentulo-ongelmat ja työttömyys, joko pitkäaikainen tai toistuva. Samoin siihen voi liittyä asunnottomuus tai asumiseen liittyvät ongelmat. toimintakyvyn rajoittuneisuus, ulkoisen ja sisäisen elämänhallinnan ongelmat, yhteiskunnallisesta osallisuudesta syrjäytyminen ja sosiaalisten verkostojen supistuminen voivat liittyä myös syrjäytyneisyyttä. Luonteeltaan syrjäytyminen on ensisijaisesti sosiaalista marginalisoitumista, johon ei liity sairautta tai vammaisuutta. (Eskonen & Järvelä 2000, 16.) Rikostaustaisten ihmisten elämään liittyy usein erilaisia huono-osaisuudesta kertovia vaikeuksia. On kuitenkin todettava, että vangit ovat yksilöitä ja heidän tarpeensa ovat erilaisia. Rikostaustaisilla henkilöillä on jokaisella oma tarinansa.

Huono-osaisuuden lähtökohdat voivat saada alkunsa yhteiskunnallisista lähtökohdista tai perheestä. Taloudellinen ahdinko ei ole aina huono-osaisuuden mittari. Huono-osaisuutta voi olla myös sellaisissa perheissä, joilla on taloudellisesti hyvä tilanne. Perheessä ei ole esimerkiksi mahdollisuutta tarjota tarpeeksi aikaa lapsille tai tarjottu aika ei ole laadukasta. Tästä johtuen lapsi voi kärsiä hoivaköyhyydestä. Huono-osaisuuden sosiaalisen perimän olemassa oloa ei voi kiistää. Huono-osaisuuden sosiaalisen perimän kriteereiden perusteella on kuitenkin nähtävissä, että tähän joukkoon kuuluvat ovat marginaaliryhmiä. Huono-osaisten marginaaliryhmien muodostumisen ennaltaehkäisyllä koko väestössä voitaisiin saavuttaa paremmat tulokset huono-osaisuuden perimän ennaltaehkäisyssä kuin marginaaliryhmiin kohdennetuilla toimilla. (Suomen mielenterveysseura 2007, 123–127.)

Vankeinhoidon yhteistyöverkostotyöhön liittyen tutkijalla oli mahdollisuus osallistua Studia Generalia yleisöluennolle, Oulun Ammattiopisto Luovilla 25.2.2009. Väestöliiton seksuaaliterveyden klinikalla työskentelevän lastenpsykiatrin Raisa Cacciatoren luennolle. Cacciatoren luento itsetunnon vahvistamisesta koski nuoren kasvua ja sopeutumista yhteiskuntaan. Cacciatoren mukaan itsetunto- ja omanarvontunto-ongelmat aiheuttavat suurimman osan nuorten sopeutumattomuudesta normiyhteiskuntaan. Kasvavan lapsen ja nuoren itsetuntoa tulee vahvistaa. Lapsen kasvaessa hänen itsetuntonsa rakentuu ja muuttuu kaiken aikaa. Siihen vaikuttaa jokainen hetki ja tapahtuma. Se on oma ajatus omasta pärjäämisestä. Tunne siitä, millainen ja miten hyvä minä olen, mihin minä pystyn, mitä minä haluan, mitä osaan, mitä voin oppia. Siihen vaikuttavat kaikki ihmissuhteet, toisilta saatava palaute ja kannustus sekä läsnäolo. Tuen ja lohdun saaminen on tärkeää. Tuntuu siltä, että

erityisesti pojilla on riski saada moitteita ja itsetuntoa kuluttavaa palautetta enemmän kuin kehuja tai muita itsetunnon rakennusaineita. Toisaalta tytöiltä vaaditaan, tai he itse vaativat, jatkuvaa pärjäämistä. Osa nuorista toteuttaa tunnollista ja ahkeraa rooliaan niin pitkälle, että oma terveys ja hyvinvointi kärsivät siitä. Itsetunnolla on suuri vaikutus, sillä se on kuin ennustus, joka pyrkii toteuttamaan itseään. Osa kasvuikäisistä ajautuu ajattelemaan, ettei tulevaisuus tuo mitään hyvää, tai ettei hänellä ole mitään väliä. Näitä ”mitä väliä” nuoria ajautuu rikoksen teille ja heidän asennoitumisellaan on taipumusta tarttua toisiin nuoriin. Tapahtuu jengiytymistä myös rikollisesti käyttäytyviin ryhmiin. (Cacciatore 2009.) Luento oli herättävä. Kun muistaa ihmisen psyyken rakentumisen, ymmärtää, ettei kaltoin kohdellulla aikuisella, nuorella tai lapsella ole kovin paljoa eroa. Itsetunnon ja omanarvontunnon puutteesta kärsivästä lapsesta ja nuoresta kehittyy todennäköisesti samalla tavalla itsensä kokeva aikuinen. Rikosseuraamuksista kärsivillä henkilöillä on usein taustalla itsetuntoa vammauttaneita elämäkokemuksia.

Ryhmän kirjatut ja kirjoittamattomat, velvoittavat tai kuvailevat normit määrittävät, kuinka meidän tulisi toimia ja käyttäytyä. Normeihin sisältyy sanktioita ja säännöistä poiketessa rangaistuksen uhka on olemassa. Normien noudattamisesta palkitaan ja rikkomisesta rangaistaan. Normeja saattaa rikkoa myös tietämättään. Normit muokkaavat käyttäytymistämme haluttuun suuntaan. Kirjoittamattomiin normeihin kuuluu myös sellaisia käyttäytymissääntöjä, joita ei pidetä virallisesti sallittuina. (Ahokas, Ferchen, Hankonen, Lautso & Pyysiäinen 2008, 144.) Rikoksesta rangaistuksi on suhteellisen helppo ajautua. Lapsuudesta aikuisuuteen siirtyminen tapahtuu rikosoikeudellisesti 15-vuotiaana. Monet aikuisetkaan eivät tiedä, että esimerkiksi jouduttaessa väkivaltatilanteeseen, jossa vastapuoli loukkaantuu tai kuolee, väkivallantekijää syytetään taponyrityksestä tai taposta. Siitä huolimatta, vaikka tilanne olisi alkanut vastapuolen hyökkäyksen seurauksena ja vaikka vastapuoli olisi loukkaantunut tai kuollut lyömällä päänsä kadun kivetykseen. Toisaalta, jokainen meistä tietää, että varastaminen on väärin.

Lapsuuden kokemukset jättävät varmasti jälkensä meihin jokaiseen, mutta mikä selittää sen, että toiset selviävät vaikeista kokemuksista ja menestyvät elämässä. Tutkimuksilla on osoitettu, että vain osa vaikean lapsuuden kokeneista kärsii ongelmista aikuisena. Ongelmat eivät siirry automaattisesti sukupolvelta toiselle. Lapsuuden ongelmat mahdollisesti lisäävät riskiä kärsiä ongelmista, mutta eivät aiheuta niitä. Usko siihen, että lapsuuden ongelmista kärsivä henkilö tulee olemaan ilman muuta ongelmainen, voi vaikuttaa provokatiivisesti henkilön tulevaisuuteen tai aiheuttaa tulevaisuuden pelkoa. Totuus on, ettei lapsuuden riskitekijöitä pystytä millään keinoilla poistamaan. Viime vuosina tutkijat ovat tämän

tosiasian todenneet ja kiinnostuneet siitä, miksi meistä ei tule sellaisia kuin voisi luulla. Mikä on syynä siihen, että useimmat kaikesta huolimatta selviävät ja vaikeista olosuhteista lähtöisin oleva ihminen selviää jopa paremmin kuin keskimäärin ihmiset. Vaikka kokemukset voivat olla kovia, emme kuitenkaan ole menneisyytemme vankeja. On opittava ymmärtämään, että useimmat koettelemukset on mahdollista kääntää voitoksi. Myönteisen ajattelun avulla ihminen kykenee muuttamaan ikävät asiat positiivisiksi.

(Furman 1997, 13–91.)

2.4 Oulun seudun YRE

YRE- toimintaa suunniteltiin jo loppuvuodesta 2002 Oulun seutukunnan hankealueella. Nuorille syrjäytymisuhassa oleville toimintansa suuntaava ja Oulun alueella toimiva Merimajakka-yhdistys ja projektijohtaja kokosivat eri palvelusektorien toimijoita yhteen Oulusta. (Rikosseuraamusviraston monisteita 2005.)

Hankkeen projektijohtaja toimi Oulun seudun YRE:n koordinaattorina 2003–2005, hankkeen loppuun saakka. Ohjausryhmä päätti perustamiskokouksessaan keväällä 2006 pitää YRE-nimen. Kehittämistavoitteeksi omaksuttiin verkottuneen palveluohjauksen työtapu, jonka avulla on kehitetty toimijoiden välistä yhteistyötä ja seudullisia palveluketjuja. Toiminta siirtyi YRE:n perustamisvaiheessa alueen toimijoiden vastuulle ja on toiminut 2005 -2009 paikallisella ohjauksella. YRE on organisaatio organisaatioiden sisällä. Toimijoiden kokoonpano Oulun seudulla muodostuu eri organisaatioiden työntekijöistä. YRE:n ohjausryhmä koostuu sitoutumishaluisista ja aiheesta kiinnostuneista henkilöistä. Ohjausryhmään on valikoitunut johtavassa asemassa olevia tai itsenäisessä asemassa työskenteleviä henkilöitä osallistuvista organisaatioista. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimii demokraattisesti valittu puheenjohtaja. (Korkala, 2006; ks. myös liite 1.)

Alueen oma YRE- seminaari pidettiin Oulunsalotalolla 12.5.2005. Seminaarin suunnitteluun osallistui kaikki toimijat aktiivisesti ja sen anti otettiin myönteisesti vastaan. Seminaariin osallistui 63 henkilöä. Palautetta antoi kyselyssä 33 henkilöä. Palaute oli positiivista ja siinä todettiin myös konkreettisten asiakaspalautteiden ja yhteistyön alueellinen tarve. (Pinola 2005.) Seminaarissa todettiin tärkeänä huomiona, että olennainen kysymys on

peruspalveluiden käyttäm mahdollisuuden varmistaminen myös niille palveluntarvitsijoille, joiden on vaikea hakea palveluita, täyttää niiden tarjonnan asiakasta koskevia ehtoja tai kiinnittyä niihin. (Rikosseuraamusviraston monisteita 2005.) Hanketoiminnan aikana YRE:en on perustettu alueella useita alaryhmiä. Alaryhmien vastaavat ovat ohjausryhmän jäseniä. Alaryhmät on jaettu toimintojen mukaan Arkiryhmäksi, Koulutuksen ja sosiaalisen työllistämisen asiantuntijatyöryhmän ja Vankilatyöryhmäksi. Vankilatyöryhmä lakkautettiin vankiloiden pitkien matkojen ongelmallisuuden vuoksi mutta muut ryhmät toimivat edelleen aktiivisesti. (Korkala 2006.)

Oulun seudulla valmistui valtakunnallisen YRE-hankkeen aikana Koulutuksen ja työllistämisen poikkihallinnollisen asiantuntijatyöryhmän raportti palvelujen kehittämistarpeesta. Raportti julkaistiin 18.11.2005. YRE-hankkeen Oulun alueen ohjausryhmä asetti 9/2004 työryhmän miettimään vankeudesta ja muusta seuraamuksesta vapautuvien samoin kuin syrjäytymisvaarassa olevien tai jo syrjäytyneiden nuorten ja nuorten aikuisten koulutusta sekä kasvatusta. Tavoitteena oli helpottaa heidän mahdollisuuttaan normaaliin yhteiskuntaan osallistumiseen. Aikaa työryhmälle annettiin mietinnön valmistumiseen kesäkuun loppuun 2005 saakka. Työryhmä muodostui Oulun seudun toimijoiden verkostosta valituista kahdestatoista koulutuksesta kiinnostuneesta jäsenestä. Työryhmän esille tuomat kehittämisalueet syrjäytymisen estämiseksi ja ehdotukset, jotka toimitettiin opetusministeriöön, julkaistiin valtakunnallisesti YRE-hankkeen päätöstilaisuudessa Säätytalolla 18.11.2005. Ehdotuksiin sisältyi muutoksia perusopetukseen ja ammatilliseen opetukseen sekä työllistämiseen. Mietinnössä tuli esille useita tärkeitä kehittämisalueita koulutuksen tulevaisuuden suunnitteluun. Velkaantuminen oli myös huomioitu ja keinoja sen hoitoon mietitty. Tärkeimpänä mietinnön antina nähtiin kuitenkin opiskelija yksilönä ja ammatillisten osatutkintojen mahdollistaminen erilaisia jo olemassa olevia puitteita hyväksi käyttäen, kuten esimerkiksi nuorten työpajat. (Paakki 2005.)

Asumisneuvojat ovat olleet mukana Arkiryhmässä. Lisäksi tiivistä yhteistyötä on tehty Oulun vankilasosiaalityöntekijän kanssa. Asumisneuvojat ovat tuottaneet infomateriaalin Sellistä omaan asuntoon - vuokra-asunnon hakeminen Oulussa (Luttinen, Pasma, Rimpinen & Kuru 2008, CD). Info on suunnattu Pohjois-Suomen vankilahenkilökunnalle ja se on tarkoitettu henkilöstön työvälineeksi sekä asumisinfoksi vankilasta vapautumassa oleville vangeille. (Luttinen, Pasma, Rimpinen & Kuru 2008.) Vakava este yhteiskuntaan sijoittumiselle on asunnottomuus. Erityisesti Oulun alueella asunnottomuus on todellisuutta niin vankilasta vapautuvien kuin vankilauhan alla olevien nuorten kohdalla. Vankilasta vapautuvat henkilöt tarvitsevat usein apua asunnon haussa ja ohjausta asumisen alkuvaiheessa. Oulun

asumisneuvontahanke on puuttunut myös kokonaisvaltaisesti, alueellaan Toppilassa, väestön problematiikkaan. Asuntoasioiden lisäksi on puututtu taloudellisiin ongelmiin ja työttömyyden sekä osattomuuden aiheuttamiin vaikeuksiin. Asumisneuvonta-hankkeessa on huomioitu myös mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden erityistarpeita, kuten sosiaaliset suhteet tai niiden olemattomuus. (Luttinen ym. 2008.) Asumisneuvontahankkeen yhtenä tavoitteena on ollut auttaa ja tukea erityisryhmiin kuuluvien asiakkaiden pitempiaikaista asumista. Asumisneuvontahankkeen asiakkuuksissa on korostunut maahanmuuttajien ja romanien parissa tehtävä monikulttuurinen työ, mielenterveys- ja päihdeongelmat, vapautumassa olevien vankien ja lastensuojeluperheiden asumisen ongelmatilanteet sekä ylivelkaantuminen. (Luttinen ym. 2008.)

YRE:n seudullisen toimintaverkoston, asiakasverkoston ja palveluiden hahmottaminen on vaikeaa, koska toiminnat ovat niin suuressa mittakaavassa kentällä ja toiminta sijoittuu verkostoon. Siitä syystä Oulun työvoiman palvelukeskus on hahmottanut YRE:n toimintaa kartastolla. Ohjausryhmä Hyväksyi keväällä 2009 YRE:n puheenjohtaja Maija Hännisen esittelemät YRE- toimijakartaston (Liite, 3.) ja Vapautuvan kartaston (Liite, 4.) sekä Palvelupolut ja niiden rakentaminen (Liite, 5.) Nämä kartastot auttavat tutkimuksen lukijaa tutkimuksen taustan hahmottamisessa.

2.5 Muut tutkimukset ja hankkeet

Tässä luvussa pyritään valottamaan muita tutkimuksia ja hankkeita, joilla on yhtymäkohtia YRE-hankkeen kanssa. Diakonia ammattikorkeakoulussa on 2006 valmistunut opinnäytetyö ”Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hankkeen Oulun alueen kehittämistarpeet ja nykytila”. Kyseinen opinnäytetyö on Oulun alueella ainoa aiheeseen liittyvä tutkimus. Opiskelijat halusivat tuoda esille pohdinnassa seurakunnan osallistumisen Oulun alueen Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään toimintaan. He toivoivat, että tulevaisuudessa seurakunnat osallistuisivat YRE:n toimintaan myös Oulussa samalla tavoin kuin muissa kaupungeissa, hankkeen toiminta-alueilla. (Airaksinen & Mäkelä 2006, 25.) Oulun seudulla EV.LUT-seurakunnat, ortodoksinen seurakunta ja muut uskonnolliset ryhmittymät eivät ole toiminnassa vielä mukana. Kolmannen sektorin mukaantulo on myös toivottava ja ajankohtainen asia.

Joustavien yhteistyörakenteiden aikaansaamiseksi olisi tärkeää moniammatillisten verkostojen luominen, niin että verkostoihin kuuluisi eri tasojen toimijoita. Tällä tavalla toiminta tulisi osaksi työtä ja siirtyisi myös käytännön tasolle. Opinnäytetyön tuloksista kävi ilmi, että luottamuksellisen ilmapiirin luominen ja vastavuoroisen toiminnan mahdollistamiseksi toimijoiden tutustuminen toistensa toimintatapoihin, kehitysvisioihin, osaamiseen resursseihin ja näkemyksiin on hyvin tärkeää. Näin yhteistyön tulokset hyödyttävät toimijoita, ja verkoston synnyttäminen ja ylläpito onnistuu. Työntekijöiden asiantuntijaroolille lisääntynyt yhteistyö ja verkostoituminen asettavat uusia haasteita. Moniammatillisen työn lisääntyminen helpottaa työtä mutta asettaa myös yksittäisen työntekijän työn näkyväksi ja julkiseksi. Työtä pitää osata tehdä omalla persoonalla ammatillisesti myös yhteistyökumppaneiden kanssa, asiakastyöskentelyn lisäksi. Konkreettisen työn puolesta puhuu myös pohdinnoissa työn aikaansaavuuden tähdentäminen. Ilman työn tuotosta yhteistyö menettää merkityksensä vaikka yhteistyökokemukset olisivatkin positiivisia. (Airaksinen & Mäkelä 2006, 25–26.)

YRE:ä edelsi sen toiminnan suunnitteluun voimakkaasti vaikuttanut Janus-projekti. Januksen kohderyhmä oli Kanta- ja Päijät-Hämeen alueelta kotoisin olevat kuntoutushaluiset vangit. Tavoitteena näillä vangeilla oli elämänmuutos päihteettömänä ja rikoksettomana. Projektin työtapana oli ammatti- ja vapaaehtoistahojen tuottama, osallistujalähtöinen verkottunut toiminta (Janus = Elämän porttien aukaisu 2001.) Verkostokuntoutus Janus kuului ESR 3.2-ohjelmaan ja toimi vuosina 2000–2002. Janus-projektissa tavoitteena oli mahdollistaa päihde/kriminaalitaustaisten henkilöiden omaehtoinen kuntoutuminen. (Verkostokuntoutus Janus 2000.)

Edellisten lisäksi haluan mainita YRE:stä vaikutteita saaneen Pikassos-hankkeen. Pikassoksessa on voimakkaana kytkös opiskelija- ja oppilaitosyhteistyöhön, samoin kuin vapaaehtoisuusyhteistyöhön kolmannella sektorilla. Pikassos on sosiaali- ja terveysministeriön ja sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen yhteistyösopimushanke, ”Yhdessä teemme paremmin”. Hankkeessa on paljon samoja piirteitä kuin YRE:ssä, mutta hanke on laajempi. Hankkeessa on huomioitu oppilaitosten osallisuus ja tutkimuksellinen lähtökohta. (Sosiaali- ja terveysministeriön ja sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen välinen sopimus 2004.) Pikassoksesta YRE voisi saada hyviä vaikutteita sekä käytänteitä työn kehittämiseen, verkostoon rekrytoinnin ja mahdollisesti tutkimustiedon hyödyntämisen osalta. Kansainvälisesti tai Pohjoismaissa ei ole vastaavia hankkeita kytkeytyneenä suomalaiseen Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään -hankkeeseen.

2.6 Voimaantuminen tiimityön tueksi

Seuraavissa kappaleissa avataan YRE:n toimijoiden kokemuksiin vaikuttavia teorioita. YRE on toiminut vuodesta 2002, eli useita vuosia. Yhteistyöverkosto on pysynyt sitkeästi koossa myös Yhteistyössä rikoksettomaan elämään hankkeen päätyttyä. Huolimatta siitä että verkosto elää voimakkaasti kaiken aikaa, jäseniin kuuluu pitkään YRE:ssä toimineita henkilöitä. Tutkijalla on olettamuksena että tiimitoiminnan hyvään yhteishenkeen vaikuttaa voimaantumiskokemukset ja ryhmädynamiikka.

Vuokko Karsikas on pohtinut tutkimuksessaan ”Selvinpään olosta tulee hyvä fiilis” (2005, 33) käsitteen *empowerment* merkityksiä ja sen teoreettisia ulottuvuuksia. Hän on käyttänyt omassa tutkimuksessaan käsitettä voimaantuminen, ikään kuin kuvaamaan vangissa kasvavaa voimaa. Hän on kuitenkin tutkimuksissaan huomionut empowerment- käsitteen suomennosten erilaiset merkitykset, kuten valtaistuminen ja valtaistaminen, voimavaraistuminen sekä toimintavaran lisääntyminen. Nämä käsitteet luovat mielestäni kuvan aivan erilaisista tavoitteista ja samoin on Karsikas pohdinnassaan todennut. (Karsikas 2005, 33–37.) Voimaantumisen käsite antaa mahdollisuuden tuoda julki YRE:n toimijoiden kokemuksia tunnepohjalla. Ajatuksena voimaantumisen käyttämisessä oli se lähtökohta, että kaikkien yhteistyökumppaneiden oletetaan kokevan verkostotyöskentelyn voimaannuttavana. Valtaistuminen tai valtaistaminen tai voimavaraistuminen eivät tuntuneet oikeilta käsitteiltä. Voimaantuminen sen sijaan tuntui kuvaavan hyvin toimijan onnistumisen kokemuksia.

Voimaantuminen on yksilön kokema henkilökohtainen prosessinomainen tapahtuma, jossa ihminen löytää omat voimavaransa ja kokee itsensä hyväksytyksi ja onnistuneeksi. Voimaantuneena henkilö on sitoutuva ja hyvinvoiva, jolloin hän on yhteydessä myös muiden hyvinvointiin ryhmässä. Monet itsenäisyyteen rohkaisevat ja omaa arvoa kohottavat toiminnot voimaannuttavat henkilöä ja tämä tuottaa lisäarvoa yhteisölle voimaantuneen henkilön välityksellä. Voimaantuminen ei ole pysyvä tila, vaan ympäristö vaikuttaa sen tasoon. Ihminen voi menettää voimavaransa. (Siitonen 1999, 91, 161–164, 189.) Voimaantuakseen YRE:n toimijat kaipaavat ja tarvitsevat verkostoitunutta yhteistyötä. Verkostoon hakeutuvat sellaiset henkilöt, jotka kokevat tarvitsevansa yhteisöä työskentelyn tueksi ja jotka uskovat ettei yksikään ihminen saa yksin aikaan suuria saavutuksia, vaan siihen tarvitaan jokaisen panosta. Toisaalta verkostoon hakeutuu innostuneita kehityshaluisia henkilöitä.

Työ voimaannuttaa ja luo onnistumisen tunteen ja kokemuksia. Työ on hyvinvointimme kannalta keskeisessä asemassa. Työn avulla luomme sosiaalista verkostoaamme, rakennamme itsetuntoamme ja saamme arvostusta. Työn avulla kehitämme itseämme, taitojamme ja kykyjämme. Työ pitää ihmisen virkeänä ja kuuluu perustuslaillisiin oikeuksiimme. Työelämä on valtaosalle työssä käyvistä ihmisistä mieluisaa. Työ rytmittää elämää. Työ mahdollistaa tavoitteellisen elämän suunnittelun, kodin rakentamisen, perheen perustamisen ja luottamuksen tulevaisuuteen. Työstä saamme työniloa ja sisältöä elämään. (Suomen mielenterveysseura 2006, 7–16.) Voimaantumiskäsite on tullut jäädäkseen. Jos voimaantumista yritetään tuoda työyhteisössä ylhäältä alaspäin, toiminnan seurauksena yksilö voi menettää uskon omaan suoriutumiseensa ja oma-aloitteisuuden. Yksilön voimaantuminen tapahtuu ainoastaan henkilöstä itsestään käsin. Ketään ei voi voimaannuttaa ulkopuolelta. (Heikkilä & Heikkilä 2005, 13–14.) Rohkeus ottaa vastuuta, tehdä päätöksiä ja ottaa tarpeellisia riskejä, onnistua sekä epäonnistua ja sitä kautta oppia antaa uskoa omiin kykyihin ja voimaannuttaa. Vastuuta on helpompi kantaa, kun on tarpeeksi osaamista ja toiminto on tuttua. (Heikkilä & Heikkilä 2005, 305–307.)

Voimaantuminen ammatillisesti on muutosprosessi ja tämä prosessi vaatii omaan minään tutustumisen lisäksi ryhmässä toimimista ja yhdessä asioiden pohtimista. Ryhmä itsessään ja siitä johtuva tutkimisen ja luomisen ilmapiiri voimaannuttavat. Sopivat rajat mahdollistavat parhaimmillaan rajattomuuden ja se lisää identiteetin voimaantumista. (Eteläpelto, & Onnismaa 2008, 213–214.) Rajattomuus sopivien rajojen sisällä kuvaa minkä tahansa yhteisön antamia mahdollisuuksia itsenäiseen toimintaan ja vastuun kanton. Hyvä esimerkki on sisäisen yrittäjyyden tuoma yksilön kyky ottaa vastuuta ja päättää itse toimistaan organisaation sisällä tai vanhempien lapsilleen antaman vastuun toimia itsenäisesti antamiensa rajojen puitteissa.

Heikkilän (2002, 17) mukaan tiimi on ryhmästä kehittyvä ryhmä-tiimi-jatkumo (Heikkilä 2002, 17). Ryhmästä muodostuu kehittyessään tiimi. Tiimin erityispiirteitä on me-henki. Kehittynyt tiimi mahdollistaa yhteishengen luomisen. Tiimissä sitoutuminen, yhteiset sopimukset ja päämäärä hitsaavat kiinteän ryhmän tavoitteellisesti toimimaan yhdessä. Tiimissä on jäsenillä työroolit. Jäsenten osaaminen ja toisiaan täydentävät taidot käytetään yhteisen tavoitteen saavuttamiseen. Tiimin jäsenet auttavat ja tukevat toisiaan saavuttaakseen yhteisvastuullisesti päämäärän. Lopputuloksesta saatava "palkkakin" kuuluu jokaiselle tiimin jäsenelle. (Heikkilä 2002, 17–22.) Tiimityö on vastuullista suunniteltua ja sovittua toimintaa päämäärän saavuttamiseksi ottamalla jokaisen tiimin jäsenen tiedostetun ja

tiedostamattoman erityisosaamisen tiimin käyttöön samalla oppien siitä uutta, joka viedään käytäntöön saavuttaen paremman tuloksen tiiminä kuin jäsen yksin

2.7 Ryhmädynamiikka voimaantuneessa tiimissä

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan ryhmädynamiikka ja ryhmän jäsenten suhteiden vaikutusta tiimin voimaantumiseen ja toisaalta voimaantuneessa tiimissä ilmenevään ryhmädynamiikan ja jäsenten suhteiden vaikutukseen. Kiinnostus aiheeseen johtuu YRE:n toimijoiden toimintatapojen tarkastelusta, jonka pohjalta on muodostunut se käsitys, että toiminnan sulavuuden ja yhteistyön joustavuuden takana on kehittynyt ryhmä tai itseohjautuva tiimi.

Ryhmän voi määritellä joukoksi ihmisiä, joilla on yhteinen rajattu ryhmän tavoite ja rakenteet tavoitteen saavuttamiseen, kuten tieto ryhmään kuuluvista jäsenistä, ryhmänjäsenten roolit, vuorovaikutus tai ainakin mahdollisuus vuorovaikutukseen. Ryhmä eroaa yhteisöstä, verkostosta ja satunnaisesta ryhmästä jäsenten tuttuuden vuoksi. Ryhmä voi myös muodostua hetkessä, kun joukolle ihmisiä tulee yllättäen tilanne, jossa he joutuvat tekemään yhdessä ryhmänä jotain. Ryhmä eroaa tiimistä sopimusten osalta. (Kopakkala 2005, 36.) Hyvässä ryhmässä on hyvä olla ja ryhmän jäsenet kokevat turvallisuutta. Ryhmässä uskaltaa olla oma itsensä ja avoin. Hyvä ryhmä antaa jäsenilleen mahdollisuuden tuoda taitonsa ja myös heikkoutensa näkyviin. Itsetunto vahvistuu ja kykenee välittämään myös toisista ryhmän jäsenistä. (Aalto 2002, 8.)

Ryhmän suhteet vaikuttavat voimakkaasti ryhmän jäsenten ryhmään sopeutumiseen. Erityinen merkitys on johtavassa asemassa olevan henkilön ryhmätyökyvyillä. Johtavassa asemassa oleva omaa mahdollisuuksia luoda positiivista ilmapiiriä tai päinvastoin. Johtaja on tehtävässään valta-asemassa. Tästä valta-asemastaan käsin hän vaikuttaa työyhteisön kulttuuriin. Johtamisteot saavat persoonallisen leimansa johtajan persoonallisuudesta. Vaikka useimmissa organisaatioissa pyritään vallan tasaukseen ja yhteisjohtajuuteen, johtajan valta-asema on kuitenkin tosiasia. Johtajan persoona on työväline johtamistyössä, ja siksi persoonallisuudella on väliä. (Kaski & Kiander 2007, 139.) Esimies luo ja tekee johtajuutta omalla toiminnallaan. Alaiset puolestaan omalla toiminnallaan kannattelevat ja tukevat johtajuutta. Toiminta viittaa tässä yhteydessä sekä tietoiseen että tiedostamattomaan

toimintaan. Johtaja tekee johtamistekoja ja työntekijät tekevät työyhteisötekoja ja nämä toiminnot liittyvät toisiinsa. Johtajuuden luomisessa jokainen on osallinen. Sivusta katsominen ei ole mahdollista. (Kaski & Kiander 2007, 15.) YRE:n puheenjohtajan rooli on tärkeä. Siihen rooliin valitaan aina mielellään henkilö, jolla on tahtotila toimia aktiivisesti ja luovasti. Puheenjohtaja on leader- johtaja.

Ryhmän status kuvaa ryhmän jäsenten vaikutusvallan rakennetta. Ryhmässä yksilön status kuvaa hänen vaikutusvaltaansa. Ryhmän jäsenen status voi olla eräänlainen palkinto ryhmän tavoitteiden eteen tehdystä työstä. Sosiaalisen vallan rakenne liittyy ryhmärooliin. Kaikilla tiimityyppisen ryhmän jäsenillä on periaatteessa mahdollisuus omata korkeaa sosiaalista valtaa. Korkeamman statuksen omaavat ryhmän jäsenet ovat näkyvämpiä ryhmässä. Ryhmän omatessa kaikki sosiaalisen vallan muodot ryhmän jäseniltä vaatii paljon päästä osallistumaan yhteistyöhön tasavertaisena. (Isoherranen 2005, 37–38.) Äänen paino, eleet, asento ja muu nonverbaalinen käyttäytyminen antavat vihjeitä siitä, mitä ryhmän jäsenet kokevat. Näitä nonverbaalisia signaaleja kutsutaan metakommunikaatioksi. Metakommunikaatio heijastaa henkilön sisäistä tilaa syvällisemmin kuin verbaalinen kommunikaatio. (Brown 1998, 107.) YRE:ssä jäsenet voivat osallistua luontevasti toimintaan. Viestintä on aitoa ja tavoitelähtöistä.

Aluksi johtajaa voidaan pitää asiantuntijana ja jäsenet ajattelevat johtajan huolehtivan kaikista heidän puhumattomista tarpeistaan ja odotuksistaan. Joskus jäsenet kilpailevat johtajan suosiosta. Johtajalla on mahdollisuus voimaannuttaa jäseniä ottamaan vastuuta ja myötävaikuttaa heidän omaa oppimistaan sen sijaan että yrittäisi tarjota heille kaiken valmiina. (Brown 1998, 106.) Ryhmän johtaminen on eri asia kuin ryhmän yksittäisen jäsenen johtaminen. Ryhmä on enemmän kuin osiensa summa. Ryhmän jäsenen käyttäytymiseen vaikuttavat ryhmän monenlaiset tekijät. Kun ryhmä toimii tehokkaasti ja luovasti, yksittäinen ryhmän jäsen todella ylittää itsensä ja saa aikaiseksi nerokkaita ratkaisuja, kun taas tehottomimmillaan ryhmässä yksilön kyky ottaa vastuuta ja toimia järkevästi heikkenee. On tärkeää, että esimies tuntee ryhmänsä. Silloin hän pystyy vaikuttamaan ryhmän toimivuuteen ja kehittymiseen. (Järvinen 2008, 51.) Ryhmän johtaminen YRE:ssä ei ole yksin puurtamista, vaan jokainen osallistuu omalla panoksellaan yhteistyöhön verkostossa.

Kun ryhmä tekee perustehtävänsä, joka on ryhmän varsinainen tehtävä, se on työn maailmassa. Työryhmän tehdessä muuta kuin työtä se on siirtynyt sisäiseen maailmaansa. Sisäiseen maailmaansa siirtyessään työyhteisössä saattaa alkaa esiintyä epäkypsää toimintaa ja epätodentuntuisia piirteitä. Kyse ei ole työntekijöiden henkilökohtaisista taipumuksista vaan ryhmäkäyttäytymisen dynamiikasta. Työyhteisön sisäinen maailma perustuu yleensä

mielikuviin, asenteisiin, ennakkoluuluihin, tunteisiin, huhuihin jne., ja kun se pääsee kasvamaan liian suuriin mittasuhteisiin, ryhmän jäsenet alkavat ns. aivoluteilla eli tulkita tilannetta omien asenteidensa, mielikuvien ja pelkojensa kautta. Lopulta ryhmän jäsenten yhteistyö ei enää onnistu vaan pienistä ja mitättömistäkin asioista tulee ylitsepääsemättömiä. Ryhmän ilmapiiri ajautuu huonoksi ja jäsenet voivat huonosti. Jos ryhmän asiat käsitellään yleisesti sisäisessä maailmassa, ongelmatilanteiden asiallinen käsittely vaikeutuu ja työyhteisön suoritustaso laskee. Jokaisella ryhmällä on sisäinen maailmansa ja parhaimmillaan se auttaa jaksamaan työssä. Ryhmä tarvitsee yhteisiä lepohetkiä työn vastapainoksi. Sisäisen maailman pysyessä hallinnassa ryhmä hyötyy siitä. Se luo ryhmään me-henkeä, vahvistaa ryhmän kiinteyttä ja luottamusta. (Järvinen 2008, 53–56.) Koheesio eli kiinteytys ryhmässä vaikuttaa ryhmässä viihtyvyyteen, riippuvuuteen ja jäsenten yhteenkuuluvuuteen sekä tavoitteeseen pääsemiseen. Vastavuoroisesti vahva koheesio parantaa tavoitteen saavutettavuutta ja tavoitteen saavuttaminen vahvistaa koheesiota. Ryhmässä ryhmäajattelulla on sekä hyvät että huonot puolensa. Koheesio negatiivisina seurauksina voidaan pitää kritiikkikriittisyyttä, joka estää eriävän mielipiteen ilmaisemisen, kun taas positiivisena piirteenä voidaan pitää saumatonta yhteistyötä ja yhteenkuuluvuutta. (Isoherranen 2005, 43–44.) Näitä ikäviä piirteitä, jotka saavat alkunsa sisäisen maailman liiallisesta kasvusta, YRE:n toiminnassa ei ole ollut nähtävissä, mutta me-henki ja koheesio ovat kyllä todella vahvoja ja sen tiedostaminen sekä työstäminen, vaatii huomiota jatkossa.

Autonomisuudeltaan pidemmällä oleva tiimi eli itsenäinen tiimi asettaa itse tavoitteensa. Itseohjautuvana tiiminä se vastaa itse tavoitteisiin pääsemisestään. Tiimin jäsenet jakavat vastuut ja tehtävät keskenään. Tiimi suunnittelee ja toteuttaa toimintaansa. Toiminnan valvonta, arviointi ja kehittäminen jäävät myös tiimin oikeudeksi. Koska jäsenillä on mahdollisuus ymmärtää kokonaisuus työssään hyvin, työ koetaan usein itseohjautuvassa tiimissä palkitsevana ja mielekkäänä. Itseohjautuva tiimi on toiminnastaan oppiva tiimi, jossa myös johtajuudesta päätetään yhdessä. Johtajuus voi tällaisessa tiimissä olla myös jaettua johtajuutta. (Lämsä & Hautala 2004, 134–135.) Joustavat rakenteet työyhteisössä mahdollistavat innovatiivisuuden. Usein innovatiiviset työyhteisöt muodostuvat tiimeistä ja työryhmistä. Innovatiivisuuden kannalta tärkeä seikka on jäsenten avoimet ja monipuoliset vuorovaikutusmahdollisuudet. Innovatiivisessa organisaatiossa palkitaan jäsen onnistumisesta, mutta myös epäonnistumisesta, josta otetaan oppia. YRE:llä on nyt mahdollisuus tämän tutkimuksen tulosten perusteella suunnitella tulevaisuuden toimintaa. Tutkimuksessa esille nousseet asiat on mahdollista kartoittaa ja selvittää mitä niistä on hyvä käyttää toiminnan uudelleen suuntaamiseen.

YRE:ssä on toimittu tiiminä. Tavoitteet ja vastuut on jaettu yhteisesti. YRE:n tavoitteet ovat olleet yhdensuuntaiset ja niiden luomiseen on jokainen jäsen osallistunut persoonallaan ja työpanoksellaan. Jäsenet tuntevat toisensa ja ryhmään kuuluu pitkään yhdessä toimineita henkilöitä. YRE:n verkostojen välille ei ole solmittu sopimuksia, mutta yhteistyösuhteet ovat olleet kuitenkin jatkuvia. YRE:ssä toimiminen on ollut turvallista ja kommunikointi verkoston jäsenten välillä on ollut helppoa. Voimaantumisen tunne ja kokemus itsetunnon kohoamisesta on tuntunut todelliselta. Jäsenten avoimet ja monipuoliset vuorovaikutusmahdollisuudet mahdollistavat verkostossa innovatiivisuuden lisääntymisen. YRE:ssä toimijoille on tullut kokemuksia hyvästä ryhmästä. Ryhmän kokouksiin on helppo tulla ja osallistumista toimintaan rohkaistaan ja kannustetaan. YRE:ssä vallankäyttö on vierasta negatiivisessa merkityksessä. Jokaisella on mahdollisuus käyttää sosiaalista valtaa osallistuessaan toimintaan. YRE:ssä toimiessa ei ole tullut kokemusta että pitäisi taistella asemastaan, vaan päinvastoin, on kokenut että vastuuta annetaan ja jaetaan tasapuolisesti. YRE:n puheenjohtajan rooli on tärkeä. Siihen rooliin valitaan aina mielellään henkilö, jolla on tahtotila toimia aktiivisesti ja luovasti. YRE- hankeen aikana, puheenjohtajalta odotettiin, jotain räväkkyyttä. Jäsenet kokivat, ettei mitään tapahdu. YRE:n itsenäisen toiminnan alkaessa Oulun alueella vuoden 2006 alusta lähtien, johtaja on voinut ottaa leader- tyylisen johtajan roolin. Ryhmän johtaminen YRE:ssä ei ole yksin puurtamista, vaan jokainen osallistuu omalla panoksellaan yhteistyöhön verkostossa. YRE:n toimijaverkosto toimii ammatillisesti ja perustehtävä on jokaisella selkeä. Me-henki ja koheesio ovat todella vahvoja ja niiden tiedostaminen sekä työstäminen, vaatii huomiota jatkossa. Me-henki ja koheesio saattavat olla kehitystä hidastavia tekijöitä. Ryhmäajattelulla eli me-hengellä on olemassa hyviä ja huonoja seurauksia. Negatiivisena seurauksena voi olla ryhmän haluttomuus muutokseen. Hyviä puolia ovat tavoitteiden saavutettavuuden paraneminen ja viihtyvyys.

3. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Teoreettisessa viitekehyksessä on käsitelty voimaantunutta mallintavaa palveluohjauksellista työtapaa käyttävää ryhmäytynyttä ja tiimiytynyttä verkostoa, jonka tavoitteena on uusintarikollisuuden ehkäisy. Teoreettinen viitekehys sisältää myös YRE:n toimintatapoja ja historiaa, hankkeen ajalta ja Oulun seudun YRE:n käynnistyttyä 2006. Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastateltavina oli kuusi Oulun seudun YRE:n toimijaa, eri organisaatioista. Tutkimuskysymyksiä on kolme. Kaksi ensimmäistä ovat tutkimukseen

kohdentuvia ja kolmas kysymys kohdennetaan kehittämistyöhön, johon suunnitellaan tämän tutkimuksen avulla esite tai pienimuotoinen käsikirja toimijoiden käyttöön ja uusien toimijoiden rekrytointiin. Aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä ja kohderyhmää on esitelty kattavasti. Muita hankkeita ja tutkimuksia on käsitelty pintapuolisesti huomioimalla. Tutkimus on rajattu toimijoiden kokemuksiin YRE:n toiminnassa. Tutkimus toteutettiin 2008–2009.

Tutkimustyö on ensisijaisesti päätelmien tekoa. Päätelmien teon lisäksi siihen kuuluu tutkimuksen suunnittelua, taustamateriaalin ja aineiston hankintaa sekä aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen tutustumista. ennen päätelmien tekoa on luotava vastausta odottavat kysymykset eli tutkimusongelma. (Metsämuuronen 2006, 4.)

3.1 Tutkimuksen kohde ja rajaus

Tutkimus on suunnattu YRE:n Oulun seudun toimijoille ja yhteistyöverkostoille oman työn kehittämisen työkaluksi. Tutkimus käsittelee YRE:n toimijoiden kokemuksia Oulun seudulla, hankkeen aikana ja hankkeen päättymisen jälkeen. YRE:n moniammatillisen yhteistyön jatkokehittämiseen luodaan lisäksi ohjeistusta. Tutkimus on rajattu YRE:n toimijoiden kokemuksiin YRE:n toiminnasta, kvalitatiivisen puolistrukturoidun teemahaastattelun kysymysten mukaisesti. Tutkimuksessa ei käsitellä YRE:n toiminnan kohderyhmää.

YRE:n toiminnan kohderyhmä on rikostaustaiset, vankilasta vapautuvat ja vankilauhan alla olevat nuoret ja nuoret aikuiset. Yhteistyöverkoston tehtävä on yksittäisten nuorten tilanteeseen puuttumisen mallintaminen ja ohjaus. Hankkeen tavoitteena on kehittää rikostaustaisten henkilöiden, erityisesti nuorten/nuorten aikuisten, kuntalaisten syrjäytymisen ja uusintarikollisuuden katkaiseva palveluketju (Rikosseuraamusviraston monisteita 7/2005.) Tutkijalle oli selkeää tutkimuksen alusta lähtien Kohderyhmän rajaaminen koskemaan toimijoiden kokemuksia YRE:stä, sekä heidän oman työnsä kehittämistä ja palvelujärjestelmän mallintamista, lopputuloksesta hyötyvät asiakkaat.

Aiheen rajaaminen voi olla ongelmallista ja sopivan aihealueen löytäminen vaativaa. Aiheen rajauksen joustavuus laadullisessa tutkimuksessa mahdollistaa aiheen laajemman käsittelyn, mutta samalla tutkijan on pystyttävä rajaamaan tutkittava ongelma mahdollisimman täsmälliseksi, jotta aiheeseen tutustuva ulkopuolinen ymmärtää aihealinnan mielekkyyden.

Aiheen käsittely ei saisi olla pintapuolista, vaan sitä tulisi pystyä käsittelemään tarpeeksi perusteellisesti ja syvällisesti. Tutkimuksen tuottaminen voi olla vaikeaa, jos tutkija on kykenemätön tarkastelemaan valitsemaansa aihetta kriittisesti ja objektiivisesti. Tunneperäinen sitoutuminen aiheeseen aiheuttaa ongelmia. Tutkimuksen toteutus vaatii tarpeeksi yleisen aiheen salliakseen joustavan toteutuksen. Aihe ei myöskään saa olla liian laaja. (Hirsjärvi ym. 2008, 80–83.) Tutkimuskohde oli tutkijalle tuttu ja tutkittavat läheisiä työtovereita sekä verkoston jäseniä. Tutkimusaihe oli samoin tutkijalle tuttu mielenkiinnon kohde. Aito uteliaisuus liittyi tutkimuksen tekoon. Tutkimuksen tekeminen oli helpompaa, kun YRE oli tuttu, mutta samalla se hämärsi tutkijan kykyä avata aihetta ulkopuoliselle lukijalle. Voi kuitenkin olettaa että tuttua aihetta pystyy käsittelemään syvemmin, kuin sellaisessa tutkimuksessa, jossa tutkitaan täysin vierasta asiaa. Toisaalta aiheen ja tutkittavien tuttuus on voinut aiheuttaa tunnepitoista suhtautumista aiheeseen. Ainakin tunnistettavissa on ollut sitoutuminen ja tarve saada tutkimus kunnialla suoritettua. Tuttu aihe voi myös lisätä tutkimusmateriaalin määrää. Liian laajan aineiston kerääntyminen saattaa vaikeuttaa tutkimuksen suorittamista. Tässä tutkimuksessa aihe on rajattu mahdollisimman tarkasti ja haastatteluaineisto on kerätty samalla tavalla jokaiselta tutkittavalta puolistrukturoidulla Teemahaastattelulla. Metodia valitessa tavoitteena on ollut mahdollisimman objektiivinen tutkimuksen suorittaminen. Vasta tutkimuksen loppuvaiheessa aiheen kriittinen tarkastelu on tullut mahdolliseksi ja tutkija pystyy huomioimaan tutun aiheen tuomia haasteita.

3.1.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset:

1. Mitä hyötyä koet YRE:n toiminnasta olleen?

Sinulle itsellesi, onko mielestäsi nähtävissä:

Voimaantuminen, ryhmäytyminen, tiimiytyminen, ryhmädynamiikka, verkottuminen, sitoutuminen

Organisaatiollesi, onko mielestäsi nähtävissä:

Voimaantuminen, ryhmäytyminen, tiimiytyminen, ryhmädynamiikka, verkottuminen sitoutuminen

2. Mitä haasteita koet YRE:n toiminnassa olleen?

Sinulle itsellesi, onko mielestäsi nähtävissä:

Voimaantuminen, ryhmäytyminen, tiimiytyminen, ryhmädynamiikka, verkottuminen, sitoutuminen

Organisaatiollesi, onko mielestäsi nähtävissä:

Voimaantuminen, ryhmäytyminen, tiimiytyminen, ryhmädynamiikka, verkottuminen, sitoutuminen

3. Mitä toivot YRE:n toiminnalta jatkossa?

Yhteistyössä, toimintaan motivoinnissa, resursoinnissa, asiakkaan ongelmatilanteissa

Organisaatiollesi, onko mielestäsi nähtävissä:

Verkottuminen, sitoutuminen, resursoiminen

Kysymyksen 3 tarkennukset:

Miten toivoisit YRE:n toimijoiden toimivan tulevaisuudessa?

Yhteistyössä, toimintaan motivoinnissa, resursoinnissa, asiakkaan ongelmatilanteissa

Tutkimuskysymykset on esitetty haastateltaville ensin kolmena avoimena pääkysymyksenä. Pääkysymykset on jaoteltu haastateltavia itseä koskeviin kysymyksiin kokemuksista ja haastateltavien organisaatiota koskeviin henkilökohtaisiin kokemuksiin, joita on pilkottu tarkentavilla suljetuilla kysymyksillä. Kaksi ensimmäistä kysymystä koskee haastateltavien kokemuksia YRE:n toiminnan hyödyistä ja haasteista. Kolmannessa kysymyksessä haastateltava on voinut esittää henkilökohtaisia tulevaisuuden toiveita YRE:n toimintaan. (Liite, 2.) Kolmatta kysymystä käytetään Oulun Seudun YRE:n esitteen ja käsikirjan sisällön suunnitteluun. Haastattelun sisältöön ja kysymyksiin haastateltava on saanut tutustua saamassaan sähköpostitiedotteessa, ajoissa ennen kumpaakin haastattelukertaa. Samalla haastateltava on voinut antaa palautetta jo ennen haastattelua tai vastata etukäteen kirjallisesti kysymyksiin. Ainoastaan yksi haastateltava oli vastannut kirjallisesti kysymyksiin ennen haastattelua, mutta hänkään ei käyttänyt muistiinpanoja apuna haastattelutilanteessa.

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan joutua tarkastelemaan tutkimuksen lähtökohtia useaan kertaan ja muuttamaan toimintatapoja vaadittavaan suuntaan. Tutkimusongelmia voidaan käsitellä monella eri tavalla. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on mahdollista, että ongelma

saattaa muuttua tutkimuksen edetessä ja aineiston keruu, raportointi tai analysointi tapahtuu määrittelemättömässä järjestyksessä. (Hirsjärvi ym. 2008, 121–122.)

Tutkimusongelmien asettamisessa on muistettava, että tutkimusongelma eli tutkimuskysymys ei saa käsitellä liian laajaa kokonaisuutta. Hyvässä tutkimuksessa vastataan yksilöityyn kysymykseen eli kysymys on tarkennettava tarpeeksi konkreettiseksi kysymykseksi. Uuden tiedon tuottamiseen ja ongelman ratkaisemiseen tutkittava kysymys on sellainen, jonka vastaus korvaa aiempaa tietoa, kuvailee, selittää, täsmentää luokittelee tai ennustaa. Selkeästi muotoiltu, yksikäsitteinen ja informaatioita tuottava kysymys on hyvä. Ne kysymykset joihin vastaus voi olla kyllä tai ei, eivät sovi tutkimuskysymyksiksi. Tällainen kysymys on liian yksinkertainen eikä tuota informaatiota riittävästi. Tutkimuskysymykset ryhmitellään aihepiiriin mukaan, riippuen siitä onko aikaisempaa tutkimusta aihepiiristä tehty. Tutkimuksen vastauksen on parempi olla kuvaileva kuin selittävä, jos aikaisempaa tutkimusta ei ole. (Metsämuuronen 2006, 22–23.) Mitä- muotoinen tutkimuskysymys on empiristinen (Metsämuuronen 2006, 318.) Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymykset on valittu mitä- muotoisina ja niihin voi vastata ainoastaan kertomalla kokemuksistaan ja toiveistaan.

3.1.2 Haastateltavat toimijat

Tutkimukseen haastateltiin kuutta YRE:n pitkäaikaista toimijaa. Haastateltavista kuudesta henkilöstä viisi oli organisaatioidensa johtavassa asemassa ja yksi organisaatiossaan itsenäistä projektityötä tekevä henkilö. Haastateltavien henkilöiden sukupuolijakauma oli kolme miestä ja kolme naista. Haastateltavat olivat työikäisiä viranhaltija- ja työntekijätoimijoita, kahdeksastatoista vuodesta kuuteenkymmeneen viiteen vuoteen. Haastateltavia henkilöitä ei valittu ikä- tai sukupuolijakaumakriteereillä. Haastattelukriteeri oli pitkäaikainen, kahdesta kuuteen vuoteen, kestänyt YRE:n toimijuus. Valintaan on vaikuttanut haastavien yhteistyöorientoituneisuus ja keskinäinen kilpailemattomuus. Haastateltavat työskentelivät kriminaalihuollossa, poliisissa, Oulun kaupungin sosiaalivirastossa ja Oulun alueen lähikunnassa. Ammatillisesti haastateltavat edustivat siis monipuolisesti työntekijä- ja virkamieskuntaa. Haastateltavissa ei ollut kolmannen sektorin edustajia. Yksi haastateltavista oli siirtymässä kolmannelle sektorille työskentelemään välittömästi haastattelujen jälkeen.

Avuliaisuus kuuluu yhteistyöorientoituneeseen ryhmään. Samoin siihen kuuluu keskinäinen ymmärrys sekä kommunikaatio ja tunnistettu erityisosaaminen, eli asiantuntijuus sekä motivoituneisuus ja halu työskennellä jokaista hyödyttävän yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Koheesio on vahva ja hyvä toimiva pitkäaikainen yhteistyö sekä luottamukselliset ihmissuhteet vahvistavat yhteistyötä. (Isoherranen 2005, 90 -92.) Tutkimukseen haastatellut toimijat kuuluvat YRE:n ydinjoukkoon, joka toimii yhteistyöorientoituneesti erityisosaamisalueellaan.

3.2 Tutkimusaineisto ja sen kerääminen

Haastattelujen toteuttaminen onnistui sovitusti. Haastattelut tapahtuivat YRE:n toimijoiden omissa työpisteissä Oulussa ja Oulun seudulla. Haastatteluaineiston lisäksi, jota kaikkiaan litteroitiin 17 sivua, haastattelutilanteessa tuli huomioiduksi turvallinen haastatteluympäristö, joka valittiin tietoisesti haastateltavan omasta työpisteestä ja jonka haastateltava oli itse valinnut. Haastatteluajankohta oli valittu haastateltaville sopivimpiin ajankohtiin. Haastattelu toteutettiin digitaalista sanelukonetta hyödyntäen. Haastattelijaksi oli ennestään pitkän aikavälin yhteistyökumppani haastateltaville. Haastateltavien ja haastattelijan välillä on kehittynyt aito luottamussuhde verkostotyössä vuosien aikana. Haastateltavat ovat saaneet itse päättää, kuinka syvällisiä ovat vastaukset olleet, mutta heillä on toisaalta tietoa siitä, että he voivat aidosti luottaa haastattelijaan. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2008, 199-205) mukaan haastattelu onnistuu jo sen vuoksi, että henkilöt joita on suunniteltu haastateltaviksi, saadaan yleensä osallistumaan tutkimukseen. Haastattelun hyviin puoliin voidaan lukea haastateltavan ja haastattelijan tasavertaisuus. Vaikka haastattelijaksi esittää kysymyksen, haastateltavalla on tärkeä osa haastattelussa. Haastattelun onnistumiseen on hyvät lähtökohdat haastattelun ollessa haastateltavan ja haastattelijan välillä luontevaa ja vapautunutta. Haastattelun onnistumista heikentää haastattelijan kokemattomuus tai osaamattomuus. Haastattelun epäonnistumiseen voi vaikuttaa myös haastateltavan kokema turvattomuus haastattelutilanteessa, kuten kokemus tilanteen uhkaavuudesta tai pelottavuudesta.

Verrattaessa haastattelua kyselyyn haastattelu antaa tutkijalle paremmin varmuuden vastausten todenperäisyydestä ja vastausaktiivisuudesta. Haastattelun aikana haastattelijaksi voi

vaikuttaa haastateltavan kysymysten ymmärtämiseen ja vastaussitoutuneisuuteen, toisin kuin kyselyssä. (Hirsjärvi ym. 2008, 190.)

Haastattelumateriaali on sanasanaisesti litteroitu eli puhtaaksi kirjoitettu. Yläkäsitteiden mukaan aineisto on koottu käsitteistön alle ja sen jälkeen referoitu alakäsitteiden alle. Aineistosta on käytetty joitain erityisen herättäviä asiasisältöjä suorina lainauksina, elävöittämään haastatteluista saatua aineistoa. Aineistossa tapahtui lopulta saturaatiota, vaikka haastateltavina oli ainoastaan kuusi henkilöä, eli otos oli suhteellisen vaatimaton. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2008, 176) määrittelevät, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa saturaatiokäsitteen eli kylläntymisen mukaan aineisto on riittävä viimeistään silloin, kun haastateltavilta ei enää tule uutta tietoa. Haastateltavat alkavat toistaa itseään ja asiat alkavat kertaantua.

Tiedonhankintamenetelmät ovat yleisesti tunnettuja; näin uuden tieteellisen tiedon vertailtavuus vanhaan tietoon varmistuu. Tieteellisen tiedonhankinnan tuloksiin vaikuttavat tutkijan omaksumat käsitykset luotettavasta tiedosta ja todellisuudesta, huolimatta siitä että tieto on hankittu objektiivisesti, välttämällä spekulatiivisia subjektiivisia kannanottoja. Näin tiedonhankinta ei voi olla koskaan arvovapaata. Tieteen täydellisen objektiivisuuden vaatimus on ihanne, tavoite jota kohti pyritään. Tieteellisessä tiedonhankintamenetelmässä erehdysten mahdollisuus minimoidaan mahdollisimman pieneksi. (Metsämuuronen 2006, 17.)

3.2.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusstrategian mukaan tutkimus voi olla tyypiltään soveltava-tai perustutkimus. Tutkimusstrategia sisältää tutkimuksen kokonaisuuden ja siihen liittyvät valinnat. Soveltavan tutkimuksen kriteereinä pidetään tavoitetta ratkaisun löytämiseen ongelmissa ja vaikutusten ennustamista sekä kehittämistyötä. Perustutkimusta voidaan pitää tarkkarajaisempana ja siinä kiinnostus kohdentuu teorioiden kehittämiseen, tiedon hankintaan ja syiden löytämiseen. Tutkimusstrategiaksi on mahdollista valita, kokeellinen-, survey- ja tapaustutkimus. Kokeellisessa tutkimuksessa mitataan muuttujien vaikutusta toisiinsa. Survey-tutkimuksessa joukolta ihmisiä tietoa kerätään standardoidussa ja strukturoidussa muodossa. Tapaustutkimuksessa (englanniksi case study) kerätään tietoa yksittäisestä tapauksesta eri tekniikoilla. (Hirsjärvi ym. 2008, 128–131.)

Martti Grönfors (1985, 21) avasi kirjassaan *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät* fenomenologian voimahahmoa Edmund Husserlia (1859–1938) fenomenologian tulkinnoista ja kokemuksellisuudesta. Husserlin mukaan todellinen maailma on olemassa ja sen sisällön ymmärtäminen on mahdollista. Kokemuksen välityksellä muodostetaan todellisuus. Kaikki tieto perustuu kokemuksiin, jonka valossa esitetään objektit. Siinä vaiheessa, kun fenomenologiset objektit muodostavat tiedostetun tajunnan, ne ovat olemassa.

Metodologisella kysymyksellä tarkoitetaan sitä, kuinka voidaan saada tietoa siitä, minkä uskotaan olevan tiedettävissä. Metodologiaan sopiva erityinen metodi voidaan valita, kun on päätetty millaisella metodologialla tietoa voidaan saada. (Metsämuuronen 2006, 85.) Tutkimuksen metodologisiksi ja teoreettisiksi lähtökohdiksi on muodostunut tutkimuksen luonteesta johtuen kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja tutkimusstrategiana soveltava tapaustutkimus. Kvalitatiivinen tutkimusote pohjautuu Metsämuuronen (2006, 88) mukaan eksistentiaalis-fenomenologis-hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan. Tutkimusmetodina käytettiin teemahaastattelua ja sisällönanalyysia. Aihetta on jäsennetty temaattisesti eli teemojen mukaan.

Tutkimushaastattelussa on tarkoitus saada mahdollisimman luotettavaa ja pätevää tietoa. Strukturoitu eli lomakehaastattelu tapahtuu lomakkeen avulla ja kysymysten muoto sekä esittämisjärjestys on täysin ennalta määrätty. Teemahaastattelu on avoimen- ja lomakehaastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, kun taas kysymysten järjestys ja tarkka muoto puuttuu. (Hirsjärvi ym. 2008, 201–204.)

Tutkimusmenetelmäosiossa avataan läpinäkyväksi kaikki tutkimuksen tekoon liittyvä toiminta ja selostetaan tarkasti tutkimusmenetelmät, jotka ovat välttämättömiä tutkimuksen ymmärrettävyyden takaamiseksi ja uusintatutkimuksen teon mahdollistamiseksi. (Hirsjärvi ym. 2008, 255.) Tämän tutkimuksen tiedonkeruu toteutettiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla, digitaalisella tallennustekniikalla ja aineisto litteroitiin sanasanaisesti. Teemahaastattelun avulla on mahdollisuus kerätä suhteellisen tarkkaa täsmällistä tietoa tutkimusaiheesta. Haastattelut toteutettiin marraskuusta 2008-maaliskuuhun 2009. Haastateltavina oli Oulun Seudun YRE:n pitkäaikaisia toimijoita. Haastattelut oli jaettu haastateltavaa kohden kahteen eri haastattelukertaan. Tavoitteena toimintatavassa oli saada mahdollisimman todellinen ja tarkka kokemuksellinen tieto tutkimusaiheesta.

Aineisto voidaan analysoida tutkimuksen teon eri vaiheissa ja monin tavoin. Voidaan sanoa että tilastollinen -ja laadullinen analyysi sekä päätelmien teko on Karkea jäsentely analyysitavoista. Pääperiaate on että valitaan sellainen analyysitapa, joka vastaa tutkimusongelmaan tai tutkimustehtävään parhaiten. Analyysiä voidaan tehdä laadullisessa tutkimuksessa tilastollisilla menetelmillä, mutta yleisimmin analyysi tehdään esimerkiksi teemoittelulla, tyypittelyllä, sisällönerittelyllä, diskurssianalyysina, keskusteluanalyysina tai grounded theory-metodilla. Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysi on aikaa vievää ja vaativaa. Yleisemmin ajatellaan että analyysi tehdään tutkimuksen lopussa aineiston keräämisen ja järjestelyn jälkeen. Tällainen analyysi soveltuu hyvin kvantitatiiviseen tutkimukseen, strukturoitujen lomakkeiden ja asteikkomittareiden käytön yhteydessä. Kun taas tehdään esimerkiksi kenttätutkimusta erilaisilla menetelmillä vaihteittain, analyysiä ja aineiston keräämistä voidaan tehdä yhtäaikaaisesti. Aineiston keräämisen jälkeen analyysiin olisi ryhdyttävä heti. Tämän tapainen toiminta inspiroi tutkijaa ja aineistoa voidaan selvittää sekä tarvittaessa täydentää helposti. Tutkimuksen tulkintaan ja johtopäätöksiin päästäkseen tutkija pohtii analyysin tuloksia. Tulkinta on esiin nousevien merkitysten selkiyttämistä ja pohdintaa Aineiston analyysistä. Tutkijan tulee pohtia mitä ja mikä on vaikuttanut tutkimuksen tulostuloksiin. (Hirsjärvi ym. 2008, 216–224.)

Tutkimuksen aineiston sisällönanalyysi tehtiin käyttämällä käsitteitä. Käsitteet jaettiin ensin yläkäsitteisiin ja siitä johtaen alakäsitteisiin. Käsitteet olivat yksittäisiä sanoja jotka oli johdettu tutkimuskysymyksistä ensin suoraan ja sitten laajentamalla käsitteistöä käsitteisiin, joiden voidaan katsoa vastaavan sisällöltään ensin käsiteltyjä käsitteitä. (Liite, 6.) Toimijoiden haastattelut tehtiin kahdessa osassa puolen vuoden sisällä. Haastattelut litteroitiin heti aineiston keruun jälkeen, mutta vasta tutkimuksen loppuvaiheessa aineisto liitettiin tutkimusraporttiin ja samanaikaisesti sitä tulkittiin tutkimusvastausten mukaisesti ja lopuksi tehtiin johtopäätökset. Prosessi eteni spiraalin muotoisesti ja koko prosessin ajan tutkija prosessoii tietoa ajatuksissaan. (Liite, 2.)

Tutkimuksiin sisältyy erilaisia olettamuksia, joko tiedostettuja tai tiedostamattomia. Näitä olettamuksia kutsutaan taustasitoumuksiksi tai filosofisiksi perusolettamuksiksi (Hirsjärvi ym. 2008, 125). Lähestymistapa tässä tutkimuksessa oli kanta-aottava, ja oli mielenkiintoista selvittää, ovatko Oulun seudun YRE:n toimijat kokeneet toiminnan voimaannuttavana ja moniammatillisen mallintavan palveluohjauksellisen verkostoyhteistyön alueellamme tärkeänä yhteistyön muotona.

Tieteellisen tutkimuksen luottavuuden määrittelyssä, niin laadullisen kuin määrällisenkin tutkimuksen osalta, tieteellinen selitysvoima on tieteellisyyden perusta. (Grönfors 1985, 11). Tutkimuksen luotettavuuden reliabiliteetin ja validiteetin kannalta tutkimuksen luottavuus paranee, kun tutkimuksessa reliabiliteettitarkastelut sijoitetaan menetelmät-osioon. Tämä avaa tutkimuksen lukijalle mahdollisuuden tutkimuksen luotettavuuden tarkasteluun ennen tutkimuksen tulosesiä ja pohdintoja. (Metsämuuronen 2006, 67–68.) Tässä tutkimuksessa luotettavuutta tarkasteltiin syvällisemmin menetelmät- osiossa, koska se tuntui tutkijan mielestä antavan uskottavuutta tutkimuksen aineistoanalyysille. Toisaalta se oli luontevaa yhtenä tärkeänä menetelmänä, tutkimusaineiston käsittelyn uskottavuuden määrittelyssä.

Validiteetti voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Sisäistä validiteettia on tutkimuksissa, joissa käsitteellisten ja eri teoreettisten määritteiden suhde on toisiinsa nähden looginen. Ulkoinen validiteetti ilmaisee empiirisen aineiston ja teoreettisten johtopäätösten välisen suhteen, joka on hypoteesien todentamista. Sisäisen validiteetin tarkistus edellyttää käsitteiden, teoreettisten johtopäätösten, ja hypoteesien johdonmukaisuuden tarkistamista. (Grönfors 1985, 174.)

Terveen järjen eli päättelyn avulla voidaan tarkistaa aineiston sisäinen validiteetti. Samasta tai samantapaisesta ongelmasta voidaan hyödyntää aikaisempia tutkimuksia teoreettisten johtopäätösten teossa. Tutkijan tieteellistä otetta ja sitä, että tutkija hallitsee tieteenalansa, kuvastaa lähinnä aineiston sisäinen validiteetti. Aineisto on ulkoisesti validia silloin, kun haastattelututkimusta tehtäessä haastateltava on antanut kyseisistä asioista todenmukaisia tietoja. Vertailemalla eri haastateltavilta samasta asiasta saatuja tietoja on tavallisin tapa tarkistaa todenperäisyys tai verrata muulla tavoin kerättyyn tietoon haastattelutietoja. (Grönfors 1985, 174.) Haastateltavat ovat antaneet tutkimuksessa samankaltaisia vastauksia kokemuksistaan YRE:n toiminnassa. Tutkijalla oli ennen haastatteluja olettaus, että haastateltavat olisivat kokeneet voimaantumisen tunnetta henkilökohtaisista lähtökohdista ja tasolla. Jokaisen vastaukset sisälsivät kuitenkin ammatillisen voimaantumisen kokemuksia, toisin kuin tutkija oletti.

Havainnointitiedon ulkoinen validiteetti ei liity tutkittavien käyttäytymiseen vaan ensisijaisesti tutkijaan itseensä. Havainnointitiedolla voidaan sanoa olevan ulkoista validiteettia silloin, kun tutkija on tehnyt oikeita johtopäätöksiä havainnoidusta tilanteesta tai kun tutkija kuvaa tilanteen juuri sellaisena kuin se on. Ulkoista validiteettia saadaan havainnointitutkimukseen silloin, kun tutkija on niin syvällä tutkittavassa kulttuurissa, että voidaan olettaa perustellusti hänen tietävän tutkittavasta yhteisöstä kaiken tarpeellisen

voidakseen tehdä sellaisia johtopäätöksiä, että niitä ei voida muuksi muuttaa esimerkiksi uusintatutkimuksen keinoin. (Grönfors 1985, 174–175.) Tutkimustulokseen luotettavuuden takaamiseksi on oleellista, että tutkija kykenee kaikilla akateemisilla tasoilla arvioimaan kriittisesti kirjallisuutta, menetelmiä, tutkimustuloksia ja muodostamaan tutkimuksen luotettavuudesta oman käsityksensä. Tämä tarkoittaa kriittistä suhdetta omaan työhön ja luettuihin tutkimusraportteihin. (Metsämuuronen 2006, 18.) Tutkijalla ja haastateltavilla on sama kulttuuritausta ja pitkä työkokemus päihde- ja sosiaalityöstä. Usean vuoden työkokemus yhteisen verkoston piirissä on kasvattanut luottamuksen toimijoiden välille.

Tässä tutkimuksessa havainnointia on käytetty suunnittelemattomasti huomioimalla haastattelutilanteessa todellisuus. Tutkimushaastattelut on suoritettu kaikille haastateltaville samalla tavalla ja kiinnittäen erityistä huomiota yhdenmukaiseen toimintaan. Jokainen haastateltava on saanut vaikuttaa saman verran ja samalla tavalla haastattelutilanteeseen. Ainoa asia, mikä on voinut muuttua ja vaikuttaa tilanteeseen, on ollut haastateltavan oma valinta tilannetta suunniteltaessa ja tilanteessa toimiessa. Tutkija ei kuitenkaan pysty sanomaan, että tilanteet olisivat poikenneet toisistaan millään tavalla. Tutkimusmenetelmiksi on valittu vain menetelmiä, joita laadullisessa tutkimuksessa yleensä käytetään onnistuneesti ja joihin tutkija on tutustunut tutkimuksen edetessä mahdollisimman tarkasti. Tutkimuskysymysten asettelu on ollut tarpeeksi tarkka ja aineisto ei ole tästä syystä muotoutunut liian laajaksi, vaan haastateltavien vastaukset ovat lopulta muodostuneet samansuuntaisiksi ja näin vahvistaneet tutkimustulosten oikeellisuutta. Tutkimuksen lähteiksi on valittu pääsääntöisesti 2000-luvun kirjallisuutta. Ainoat poikkeukset ovat kirjat, joiden arvon ei voida katsoa laskeneen vuosien kuluessa, koska niitä käytetään yleisesti tutkimuksissa. Julkaisemattomat lähteet ovat uusia ja verkkolähteet muodostavat alle kolmasosan lähteistä ja ovat erilaisia muistioita sekä tutkimuksia.

Mikä on oikein ja mikä väärin tutkimuksessa? Mitä eettinen on? Tähän katsomukseen vaikuttaa kaikki ympärillämme. Eettinen katsomus on henkilökohtainen. Tämän tutkimuksen aihe ei kuulu tutkimuksiin, joissa tutkittava joutuisi vastaamaan sen laatuksiin kysymyksiin, jotka aiheuttaisivat ahdistusta. Tutkittavat ovat alansa ammattilaisia ja hyvän koulutuksen omaavia. Tutkimus tulee hyödyttämään haastateltuja samalla tavalla kuin tutkijaa tai mahdollisesti enemmän. Tutkimusaineisto on käsitelty niin, ettei kukaan tunnista toistaan tekstistä. Tutkija toimi näin, vaikka haastateltavat olisivat hyväksyneet avoimemmat sopimukset. Otanta on ollut kuitenkin niin suppea, että jos saturaatiota ei olisi tapahtunut, haastateltavat olisivat voineet tunnistaa itsensä aineistosta. Kun saturaatiota tapahtui, tunnistamista ei tapahdu, tai ainakin jokainen kokisi olevansa juuri kyseinen haastateltava.

Tutkimuksen teossa ei saa esiintyä minkäänlaista vilppiä ja plagiointia eli luvaton lainaamista. Luvaton lainaamista on kaikki se, jossa toisen tekstejä tai muuta tuotantoa esitetään omana. Luvallista lainaaminen on silloin, kun lähteet on liitetty lainattuun tuotokseen. (Hirsjärvi ym. 2008, 25–26.) Tässä tutkimuksessa on käytetty todellisia, oikein merkittyjä lähteitä. Tutkija on henkilökohtaisesti kerännyt kaiken käytetyn aineiston. Tutkimuksessa ei ole lainattu lainattua tekstiä, siitä erikseen ilmoittamatta.

Tutkimuksen tulosten tulee vastata tutkimuksen todellisia tuloksia. Tuloksia ei saa yleistää kritiikittömästi, vaan kaiken materiaalin pitää olla todellisuuteen pohjautuvaa. (Hirsjärvi ym. 2008, 26.) Tutkimuskysymysten vastaukset on kirjoitettu sanasta sanaan ja syntyneestä tekstistä on sisällönanalyysillä etsitty yhtymäkohdat tutkimuskysymyksiin. Mitään aineistoon kuuluvaa ei ole poistettu ennen sisällönanalyysiä. Kirjattu teksti on puhtaaksi kirjoitettu ymmärrettävään muotoon, mutta aineiston asiasisältöä ei ole muutettu. Jokainen toimenpide on erikseen kirjattu aineiston analysoinnin yhteydessä ja tehty lukijalle läpinäkyväksi.

Tutkimuksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Tutkimukseen osallistuvalla annetaan mahdollisuus päättää osallistumisestaan. Ennen päätöksen tekoa hänelle selvitetään tutkimuksen vaikutukset hänen asemaansa. Tutkimukseen osallistuvalla otetaan usein kirjallinen suostumus. (Hirsjärvi ym. 2008, 26.) Tässä tutkimuksessa kirjallista suostumusta ei ole otettu. Haastateltavien kanssa on etukäteen sovittu asiasta sähköpostin välityksellä ja varmistettu haastattelutilaisuudessa. Tutkimusaineiston hävittämisestä on sovittu samoin. Osa aineistosta on hävitetty jo tutkimuksen aikana. Tallennettu haastattelunauha, joka oli lainassa luotettavalta omalta organisaatiolta, on viipymättä aineiston litteroinnin jälkeen keväällä 2009 pyyhitty puhtaaksi.

3.2.2 Tutkimusluvat

YRE ohjausryhmä, ohjaava opettaja sekä haastateltavat hyväksyivät tutkimuksen teon ja aiheen sisällön suullisesti. Viisi johtavassa asemassa olevaa haastateltavaa antoi suullisesti haastatteluluvan 11/2008-3/2009. Yksi haastateltava, oman organisaationsa hankkeessa, sai organisaatioltaan suullisesti luvan osallistua. Jokaisen kuuden haastateltavan kanssa asiasta oli sovittu aikaisemmin sähköpostitse. Tässä yhteydessä sovittiin haastattelujen käytännöistä,

sisällöistä, vaatimuksista ja ohjeistettiin haastateltavien oikeuksista. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2008, 23) mukaan tutkimuksen teossa on huomioitava hyväksyttävät eettiset lähtökohdat. Eettisiin lähtökohtiin sisältyy osallistujan kunnioitus, ja tutkimukseen osallistuville tahoille kuuluu selvittää tutkimuksen sisältö ja toimintatavat.

3.2.3 Aikataulu

opinnäytetyön suunnitelman teko 2008 syksy ja 2009 kevät

opinnäytetyön suunnitelman esittely marraskuu 2008

aineiston keruu syksy 2008-syksy 2009

opinnäytetyön suunnitelman hyväksyminen elokuu 2009

opinnäytetyön kirjoittaminen syksy 2009

tutkimuksen kommentoiminen lokakuu 2009

tutkimuksen esitys seminaarissa marraskuu 2009

kypsyysnäyte marraskuu 2009

Tutkimuksen eteneminen tapahtuu suunnitelman pohjalta. Suunnitelma voi muuttua tutkimuksen edetessä. Tutkimusta suunnitellessa muutama hyvä päätös on paikallaan, kuten päätös tutkimusaiheen tarkentamisesta tai aiheen muuttamisesta tarvittaessa. Realistisesti tehdyn aikataulun laatiminen kuuluu tutkimukseen. On osattava myös hyväksyä opinnäytetyön keskeneräisyys. (Hirsjärvi ym. 2008, 66–67.)

3.3 Tutkimusaineiston käsittely ja analysointi

Tutkimusaineistoa on käsitelty ajallisesti noin vuoden ajan. Aineisto on hahmottunut hiljalleen tutkijalle ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Prosessi on ollut spiraalin tavoin liikkuva kokonaisuus. Vaikka aineisto käsitellään pääasiallisesti haastattelumateriaalin kautta, jälkikäteen tuli huomioduksi, että havainnoinnilla on oma osansa aineiston keruussa ja käsittelyssä. Haastattelutilanteessa haastattelija havainnoi haastattelun tunnelmaa ja

haastateltavan viestintää, sitä erikseen suunnittelematta. Tässä tutkimuksessa havainnointia ei ole käytetty aineistolähteenä, koska tutkimuksen metodiksi ei ole valittu havainnointia.

Tutkimuksessa voidaan käyttää erilaisia havainnointikeinoja, kuten systemaattista havainnointia ja osallistuvaa havainnointia tai täydellistä osallistuvaa havainnointia. Osallistuja voi myös toimia havainnoijana. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu tutkittavien ehdoilla heidän toimintaansa ja havainnoi tai tutkija voi pyrkiä ryhmän jäseneksi, jakamaan havainnoitavan kanssa elämän kokemuksia. Tutkimuksessa voidaan käyttää havainnoimiseen systemaattista-, osallistuvaa-, täydellistä osallistuvaa havainnointia tai osallistuja voi toimia havainnoijana. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu tutkittavien ehdoilla heidän toimintaansa ja havainnoi tai tutkija voi pyrkiä ryhmän jäseneksi, jakamaan havainnoitavan kanssa elämän kokemuksia. (Hirsjärvi ym. 2008, 210–212.)

3.4 Tutkimuksen lisäarvo esitteen muodossa

Tutkimustyön ohella valmistuu pienimuotoinen käsikirja Oulun seudun YRE:n organisaatioiden käyttöön. Tavoitteena on yleisohjeistus YRE:n toiminnasta kiinnostuneille yhteistyötahoille ja YRE:n kehittämisestä kiinnostuneille organisaatioille sekä toimijoille. Käsikirjaan tulee toimijaorganisaatioiden yhteystiedot ja selkeyttäviä ohjeita rikoskierteessä ja vankilauhan alla olevan nuoren henkilön ohjaamiseksi YRE:n moniammatillisten palveluiden piiriin. Yhteenvetona käsikirjassa on myös tietoa YRE:n toiminnasta ja uusien toimijoiden kutsu verkostoon. Alustava esite esitellään Laureassa pidettävässä arvioivassa seminaarissa, marraskuussa 2009. Esitteen lopullinen valmistuminen varmistuu YRE:n ohjausryhmän kokouksessa viimeistään keväällä 2010, jolloin myös mahdolliset resurssit kohdennetaan esitteen luomiseen.

Haastateltavat vastasivat haastattelun lomassa varsinaisten tutkimuskysymysten lisäksi kysymykseen ”Mitä odotat käsikirjalta?”. Seuraavassa yhteenveto toiveista:

”Oppaan voisi vetäistä kassista, nyt jokainen kertoo oman käsityksensä asiasta.”

”Teet seikkaperäisen opinnäytetyön ja vedät jatkossa lyhyemmän käyttö ja lukukelpoisen oppaan tai ohjeistuksen, joka sitten saa kulua kahvipöydillä muiden toimijoiden ja sidosryhmien tahoilla. Niissä palvelupisteissä missä kohderyhmää

kohdataan. Heille tutustuttavaksi ja ainakin viestiä mitä tässä oppaassa on yhteen vedetty.”

”Käsikirja ei saa olla liian laaja tai monimutkainen, mutta kuitenkin seikkaperäinen. Sen tulee olla niin pieni ja ohut, niin että sen lukeminen tauolla käy luontevasti kahvikupposen ääressä. Siitä syystä käsikirjan nimeksi tulee Kahvipöytäkäsikirja.”

Haastateltavien mielestä käsikirjan tulisi olla Oulun Seudun YRE:en lyhyt johdattelu, jossa olisi YRE:n historiaa. Historiassa saisi olla hankkeen esittely ministeriötasolta lähtien. Oulun seudun toimijoiden -ja toiminnan esittely hankkeen ajalta ja nykyisin. Käsikirjan tulisi sisältää YRE:n tavoitteet ja niiden kehittyminen toiminnan Innostajaksi.

Käsikirjan tulee sisältää YRE:n toiminnan tarpeellisuuden perustelut ja palveluohjauksellisen verkostoitumisen hyvät puolet, kuten läpinäkyvyys verkostossa ja Oulun seudun YRE:n tiimiytymisen, verkostoitumisen ja sitoutumisen syyt.

Mahdollisimman selkeä ja perusteltu järjestelmä ja toimintamallit tulee olla avattuna lukijalle. Käsikirjasta löytyy napakasti yhteistyötahot. Käsikirja auttaa hahmottamaan kokonaisuutta. Tavoitteena käsikirjalla on saada YRE jalkautumaan, ja tietoa jaettavaksi yhteistyökumppaneille. Käsikirjan päivittämiseen tulee nimetä vastuuhenkilö, joka päivittää työn aina sovittuna ajankohtana.

Rikostaustaisten nuorten ja nuorten aikuisten ongelmia tulee avata käsikirjassa. Yhteiskunnallisista epäkohdista heidän kohdallaan on avattava ne kaikkein voimakkaimmin vammoja aiheuttavat ongelmat, kuten asunnottomuus, ylivelkaantuneisuus jne.

Tekstin tulee olla helposti luettava, johdattelevalla osuudella, mihin tällä käsikirjalla halutaan tuoda apua ja mitkä konkreettiset tekijät liittyvät asiaan. Asiakkaan kanssa käsikirjaa voidaan voi käyttää aitona työkaluna. Rikostaustaisten henkilöiden tilanne on usein kriisissä. Kriisivaiheessa pelkästään läheisten ihmisten osallisuus ei auta. YRE:llä on rooli sateenvarjopalveluverkostotyön ja toimintatapojen mallintajana. Kolmatta sektoria kaivataan mukaan ja käsikirja on hyvä keino tähän - tietoa voidaan jakaa omaisille ja järjestöille, kuten Krits tai Kriis.

4. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset on esitelty haastatteluteemojen mukaisesti. Haastattelut tapahtuivat kahdessa erässä. Haastattelumateriaali on kuitenkin yhdistetty ja ne käsitellään samassa yhteydessä, niin ettei voida sanoa kummalla haastattelukerralla aineisto on kerätty. Kaikki haastateltavat kokivat todellisen konkreettisen asiakastyön YRE:n haasteeksi ja yhdeksi tavoitteeksi. YRE:n toimijat ovat kokeneet mallintavan verkostotyön tärkeäksi ja voimaannuttavaksi, mutta he ovat myös kokeneet työn jäävän pääasiassa teorian tasolle. Vastaavia toimintoja kaivataan, kuten Arkiryhmän ja Oulun Toppilan alueen asumisneuvontahankkeen yhteistyö tai Koulutuksen ja Työllistämisen poikkihallinnollisen asiantuntijatyöryhmän raportti palvelujen kehittämistarpeesta.

4.1 Raportointi ja arviointi

Aineistoa on raportoitu ja arvioitu kohta kohdalta teemojen mukaan varsinaisina kysymyksinä ja alakysymyksinä. Tutkijan mielestä tutkimus on saavuttanut tulostavoitteensa voimaantumisen tiedostamisena ja tutkimuksen mukana voimaantumisenä. Tutkittavien yhdenmukaisten vastausten muodossa on tullut uutta kokemuksellista tietoa voimaantumisesta YRE:n moniammatillisessa verkostossa.

Uutta poikkeuksellista tietoa tutkija voi kuvitella löytäneensä erittäin harvoin. Väärää tietoa ei kyetä todentamaan eli verifioimaan ja tästä johtuen se kumoutuu ja oikea tieto saa vahvistusta tutkimustuloksista, eli tiede korjaa itse itseään. (Metsämuuronen 2006, 17.)

4.1.1 Tulosten analysointi tutkimuskysymysten mukaan

Teemat:

1. YRE:n hyödyt yksilötasolla ja organisaatiotasolla, toimijoiden kokemina
2. YRE:n haasteet yksilötasolla ja organisaatiotasolla, toimijoiden kokemina
3. YRE:n toimijoiden jatkotoiminnan toiveet.
(Liite, 2.)

Tulosten analysointi tutkimuskysymysten mukaan:

(Liite, 6.)

1. Mitä hyötyä koet YRE:n toiminnasta olleen?

Haastateltavat kokivat YRE:stä olleen heille henkilökohtaista hyötyä erityisesti ammatillisella tasolla ja verkostoitumisen osalta ja myös tiedon kulku miellyttivät kaikkia haastateltavia.

”YRE:n toiminnasta on ollut kovasti hyötyä. On saanut tietoa ja sitä kautta tieto on lisääntynyt merkittävästi. Luotan edelleen, että tämäntapaisella toiminnalla pystymme menemään eteenpäin.”

Taloudellisia resursseja toimijat eivät olleet kokeneet saaneensa, sen sijaan henkisen pääoman koettiin lisääntyneen.

”Huomioitavaa on, ettei taloudellisia resursseja ole erikseen kohdennettu hankkeessa työskentelyyn. Henkistä pääomaa on kerätty. Hankkeessa on työskennelty ja tuotu tietoa omaan organisaatioon.”

2. Mitä haasteita koet YRE:n toiminnassa olleen?

Haastateltavat toivat poikkeuksetta esille konkreettisen työn tarpeellisuuden ja siihen liittyen kaivattiin myös perustason työntekijöitä verkostoon.

”Osallistumismahdollisuus YRE:n toimintaan olisi tärkeä olla myös perustason työntekijöillä.”

”Haasteisiin vastaaminen ja ohjausryhmän ohjaus ei ole aivan tavoittanut alaryhmien toimintaa. Alaryhmien tavoitteet eivät ilmeisesti jäsenny riittävän tärkeinä, koska alaryhmien työskentely ja tuotokset ovat jääneet kohtalaisen vähäisiksi.”

”Toimijoiden omat tavoitteet eroavat toisistaan. Osa toimijoista kokee hyötyvänsä toiminnasta tälläkin tasolla ja osa toivoo enemmän konkreettisuutta. Toisaalta kaikille konkreettinen toiminta, on osana tavoitetta ”.

3. Mitä toivot YRE:n toiminnalta jatkossa?

YRE:n toiminnalta kaivattiin saumatonta yhteistyötä ja asiakkaan huomioimista arjessa. Tämänkin kysymyksen vastauksissa tuli esille toimijoiden konkreettisen työn kaipuu ja työn laajentuminen perustasolle organisaatioissa.

”YRE:ssä on laaja toimijakenttä, kunnat, julkinen hallinto, yritystoimijat. Tiedonkulku organisaatioiden ja toimijoiden välillä on tärkeää. Yhteisiä toimivia jatkumoitte on yhteistyölle kehitettävä ja kenttä saatava mukaan toimintaan.”

”Yleisen tiedon vaihtoa arjessa ja jatkuvaa keskustelua suunnasta. Sopimukset ja aikataulut tulee suunnitella hyvin.”

”Arjen haasteet ja asiakkaan problematiikka vaikeuttavat prosessia. Asiakkaan oikeusturva tiedon vaihdossa on tärkeä.”

”YRE:n toimijakuntaa rajattava mahdollisimman vähän. Oma kiinnostus on tärkeää. tulee miettiä kuka on sopiva henkilö YRE:en.”

4.1.2 Tulosten analysointi alakysymysten mukaan

Alakysymyksinä laajemmat kysymykset oli jaoteltuna erilaisiin teemoihin, kuten voimaantuminen, ryhmäytyminen tai tiimiytyminen, ryhmädynamiikka, verkottuminen, sitoutuminen, resursoiminen ja asiakkaan ongelmatilanteet. Alakysymykset on analysoitu teema kerrallaan. Kysymykset esitettiin jaotellen: sinulle? organisaatiollesi? Yksikään haastateltavista ei vastannut kysymyksiin, ”Mitä hyötyä koet YRE:n toiminnasta olleen organisaatiollesi? ” tai ”Mitä haasteita koet YRE:n toiminnasta olleen organisaatiollesi?” Tästä syystä erilliset kysymykset organisaatiota koskien on poistettu alakysymysten analyysistä, mutta mahdollinen organisaatioon liittyvä materiaali, joka tuli kysymysten ”Mitä hyötyä koet YRE:n toiminnasta olleen sinulle?” tai kysymyksen, ”Mitä haasteista koet YRE:n toiminnasta olleen sinulle?” on analysoitu. Jokainen haastateltava vastasi kysymyksiin jotka koskivat häntä itseä ja siinä myös organisaatiotaan. Tulevaisuuden toiveita koskeva kysymys keräsi tutkimuksen mittavimman aineiston.

1. Mitä hyötyä koet YRE:n toiminnasta olleen sinulle?

Onko mielestäsi nähtävissä, voimaantuminen

Toimijat kokivat positiivisena tavoitteiden kirkastumisen ja kertoivat saaneensa voimaa suunnitelmallisesta yhteistyöstä. Voimaantuminen on saavuttanut myös henkilökohtaisen voimaantumisen osalla vastanneista ja tuonut lisäarvoa toimintaan. Haastateltavat ovat kokeneet positiivisena mahdollisuuden osallistua toimintaan avoimesti, tuomalla mielipiteensä ja erityisosaamisensa toiminnan käyttöön. Ryhmätyön ja yhteisöllisyyden koetaan antavan enemmän kuin kylmän virtuaaliviestinnän.

”Yhteistyö ja tiedon vaihto säännöllisesti, voimaannuttaa työntekijää.”

”Yhteisön kautta ja ryhmätyöskentelyssä tapahtuu voimaantumista ja se antaa paljon enemmän mukana olijolle kuin kylmä kommunikointi puhelimella tai sähköpostilla.”

”Tavoitteen kirkastuminen kaikilta osin on positiivinen ja voimaannuttava kokemus myös itselle.”

"YRE:n toiminta on tuonut lisäarvoa meille kaikille toiminnassa mukana oleville."

Onko mielestäsi nähtävissä, ryhmäytyminen, tiimiytyminen, ryhmädynamiikka

YRE:n toimijat ovat kokeneet tapahtuneen ryhmäytymistä toimijoiden välillä ja erityisesti ryhmäytyneitä ovat ne toimijat, jotka ovat aktiivisesti tekemisissä keskenään. Ryhmänä ja yhdessä työskennellessä koettiin saavutettavan enemmän kuin yksin työskennellessä. Asiantuntemusta pystytään jakamaan asiakasasioissa. Pohdintaa aiheutti alaryhmien eli työryhmien tilanne. Positiivinen kehittämisajatus oli mielessä, vaikka koettiin että tilanne on alaryhmien kohdalla heikko. Kehitettävää koettiin olevan alaryhmien ryhmäytymisessä; ne eivät ole toimijoiden mukaan ryhmäytyneet ja sitoutuneet. Alaryhmien koettiin kuuluvan tiimikäsitteen alle, ja sitä kautta niissä on näkyvissä ryhmädynamiikka. Ryhmädynamiikan laadusta ei vastauksissa tullut kommentteja. Vastuuta ohjausryhmän alaryhmien toiminnan ohjaukseen kaivataan. Ohjausryhmän ryhmädynamiikkaa pidettiin positiivisesti virittyneenä. Pääasiallisesti YRE:ssä toimiminen koettiin positiivisena ja hyödyllisenä.

"Selkeästi YRE:ssä on nähtävissä ryhmäytyminen, koska tietty porukka on toimijoiden ryhmä, viranomaisryhmä toimii niiden samojen asiakkaiden kanssa yhteistyössä."

"Ryhmäytyminen on tapahtunut niiden henkilöiden kanssa jotka ovat olleet pitkään mukana toiminnassa ja toimineet aktiivisesti."

"Ryhmän kautta taas yhteinen käsitys asioista, joka on yksittäisten käsitysten summa, koska asiantuntemus pääsee vuorovaikutukseen."

"Alaryhmät sijoittuvat tiimikäsitteen alle. Sitä kautta muodostuu ryhmädynamiikka. Työryhmät eivät ole tavallaan ryhmäytyneet ja sitoutuneet."

"Ryhmäytymistä asiakkaiden yhteisten asioiden eteenpäin viemiseksi. Olla tukena miettimässä ratkaisuja, myös normaaliuteen pyrkimisessä."

"Ohjausryhmässä ryhmädynamiikka toimii positiivisesti."

Onko mielestäsi nähtävissä, verkottuminen

Verkostoitumisen koettiin lisääntyneen ja toiminnan laadun parantuneen YRE:n toiminnan aikana. Verkostotyön koettiin olevan tärkeää kenttätöitä. Haastateltavien mielestä verkostoitumalla asiakastyöllä saavutaan moninaista hyötyä muutostilanteissa, kuten asiakkaan vapautuessa vankilasta. Vuorovaikutteinen yhteistyö toiminnan kentällä avaa erilaisia mahdollisuuksia asiakastyön vaikuttavuuden lisääntymiseen. Huoli verkostotyön jatkuvuudesta tuli esille useasti haastattelujen aikana. Jatkuvuuden varmistamiseksi haastatteluissa veloitettiin ohjausryhmää ottamaan aktiivisempi rooli alaryhmien toiminnassa.

”Verkottumista on tapahtunut, yhteistyöverkostot ovat selkiytyneet.”

”Tiedetään kuinka moni taho tekee töitä rikoksiin syyllistyneiden kanssa ja halutaan tehdä työtä yhdessä, niin etteivät yksittäiset toimijat tee työtä omalla pienellä saralla yksin. Tehdään yhteistyössä isossa organisaatiossa, jossa iso tavoite yhdistää.”

”Moniammatillinen kohtaaminen vankien vapautumistilanteissa tärkeää. Vankilasta vapautuvan kohdalla velkaantuminen ja ylivelkaantuminen sekä asumisasiat kärjessä, tuovat oman haasteensa asunnon löytämiseen ja asunnon säilyttämiseen. Tällaiset asiat ovat niitä konkreettisia asioita joissa koen että ehdottomasti toiminnan kentällä on tarvetta olla yhteistyössä ja vuoropuhelua täytyy olla.”

Onko mielestäsi nähtävissä, sitoutuminen

Sitoutumista YRE:n verkostotyömalliin ei ole haastateltavien mielestä tapahtunut, sillä tasolla mitä he odottavat. Heidän mielestään YRE:n toiminnassa, kaikkien toimijoiden tulisi ottaa vastuullisempi ja sitoutuneempi rooli aktiivisena verkoston jäsenenä. kaikki eivät ole koneet ryhmätoimintaa tärkeänä. Toisaalta ajateltiin, että YRE:n toimintakulttuuria tulisi selkeyttää sopimalla toimintavasta suunnitelmallisemmin. Vastausten mukaan YRE:ssä osa toimijoista on toiminut sitoutuneesti ja aktiivisesti alusta lähtien.

”Sitoutuminen on sitä että täytyy olla käsitys siitä mitä tehdään, miksi tehdään ja kelle tehdään ja mikä minun roolini on, eli jos ei osaa sijoittaa itseään yhteistyönkehälle niin on varmasti vaikea sitoutua.”

”Selkeää sitoutumista ei kaikilta kohdin ole nähtävissä, koska ryhmä elää koko ajan ja jäsenet tulevat ja menevät. Kaikki eivät ole kokeneet YRE:n ryhmätoimintaa tärkeänä ja ne joille se on tärkeää jatkavat aktiivisesti.”

2. Mitä haasteita koet YRE:n toiminnassa olleen sinulle?

”Kokonaiskuvan hahmottaminen ja saaminen YRE:stä, oli aloitusvaiheessa vaikeaa.”

Moni haastateltava viestitti, että YRE:n hankeaikana kokonaiskuvan saaminen ja hahmottaminen oli vaikeaa. Vastaajat kokivat, että selkeää suunnitelmaa ei ollut, eikä konkreettisia yhteistyösopimuksia tehty. YRE:ä Ei saatu toiminnan tasolle kokonaisena verkostona koko hanketyöskentelyn aikana. Hankkeen päättyttyä YRE on hiljalleen siirtynyt enemmän konkreettisen työn suuntaan. Haastatteluista käy ilmi, että haastateltavat toivovat yhä konkreettisempaa työtä.

Onko mielestäsi nähtävissä haasteena, voimaantuminen

Voimaantumishaasteina YRE:n toiminnassa haastateltavat kokivat yhteisesti suunniteltujen töiden onnistuminen. Oulun seudun YRE on tehnyt verkostona mittavia töitä, joiden onnistuminen vapaaehtoisena osallistumisena, vaikkakin organisaatioiden valtuuttamina, on ollut erinomainen suoritus. Yhteistyön onnistuminen näissä kunnianhimoisissa verkostotöissä on koettu henkilökohtaisena haasteena.

”Konkreettisena tuotoksena YRE:ssä on osallistuminen asumisoppaan luomiseen, joka on suunnattu myös rikostaustaisten henkilöiden asumisen ohjaukseen, siinä hyöty tulee suoraan asiakkaalle.”

”Koulutustyöryhmän mietintö on tuonut suoraan hyötyä asiakkaalle.”

”Työryhmien tulokset ovat konkreettisia ja vaikka ne ovatkin työntekijöille suunnattuja, niiden anti tulee asiakkaan hyväksi”.

Onko mielestäsi nähtävissä haasteena, Ryhmytyminen, tiimiytyminen, ryhmädynamiikka

Haasteena ryhmytymisessä ja tiimitoiminnassa koetaan alaryhmien tila. Alaryhmät eivät ole ryhmytyneet ja sitoutuneet. Alaryhmien olemassaoloa pidetään, YRE:n toimijoiden joukossa, tärkeimpänä konkreettisen työn muotona. Pelkona on, että alaryhmät näivettyvät ja niiden toiminta loppuu. Asiakastyön onnistumisen takaamiseksi YRE:llä ei ole varaa menettää toimijoita verkostosta.

”Tällä hetkellä vaarana on että alatyöryhmät kuolevat. Alatyöryhmän kokouksessa on kahdesta kolmeen henkilöä. Niiden toiminta kuolee, näivettyy.”

”Ohjausryhmän rooli alaryhmän ohjaajana pitäisi olla aktiivisempi ja konkreettiseen toimintaan aktivoiva.”

”Työryhmät eivät ole tavallaan ryhmytyneet ja sitoutuneet.”

Onko mielestäsi nähtävissä haasteena, verkottuminen

Kaikki haastateltavat pitivät verkottumisen haasteena YRE:n laajan verkoston ylläpidon ja toiminnan suunnan. Sen tulee olla edelleenkin konkreettisemmän asiakastyön suunta. Haasteena nähdään myös organisaatioiden toimintamallien erilaisuus. Joissakin organisaatioissa työntekijällä ei ole mahdollisuutta osallistua verkostotyöhön oman talon ulkopuolella. Tästä johtuen YRE:n haasteena on toiminnan markkinoiminen. Verkostoitumisessa haasteena nähdään myös ohjausryhmän edustajan osallistuminen alaryhmien kokouksiin. Ohjausryhmän edustajan tehtävänä on viedä ja tuoda viestiä ryhmien välillä. YRE-hankkeen loputtua haastateltavat näkivät henkilökohtaisten haasteiden lisääntyneen. Toimijat ovat asettaneet korkean vaatimustason oman työnsä laadulle.

”YRE:n liikkeelle lähtö on ollut oppimisen paikka, kun iso populaatio hakee yhteistyötä alueella, johon YRE:n toimiala kohdistuu. Osalle YRE on osa substanssin toimialaa, osalla löytyy erilaisia toimintatapoja miten YRE:n tavoitteet saavutetaan. Toiminta luo siitä syystä kovasti haasteita toiminnolle yhteensovittamisen osalta.”

”Tutustuminen yhteistyökumppaneihin on ollut vapaaehtois pohjaista toimintaa ja osa toimijoista on aktiivisessa yhteistyössä, osa ei harjoita yhteistyötä oman organisaation ulkopuolella ja osalla ei ole oman organisaation toimintatapojen mukaisesti oikeutta yhteistyöhön ulkopuolelle.”

Onko mielestäsi nähtävissä haasteena, sitoutuminen

Työryhmien ja yksittäisten toimijoiden toimintaan motivoiminen on vaativa haaste. Yksittäisten toimijoiden sitoutumisen taso ei aina vastaa vaatimuksia. Toiminnan nähtiin kuitenkin parantuneen kokonaisuudessaan. Ohjausryhmän sitoutuneisuus on parantunut ja tavoitteet on saavutettu. Toisaalta ohjausryhmän sitoutunutta osallistumista alaryhmien toimintaan kaivataan. Ohjausryhmällä on vaikutusvaltaa hallintokuntien päätöksenteossa. Henkilökohtaisella tasolla oman roolin löytäminen on motivoinut ja sitouttanut toimijoita. Toimintaan osallistuminen vaatii toiminnan ymmärtämistä ja kokonaiskuvan hahmottumista.

”YRE:n yksi ongelmista on ollut sitoutuminen, se on yksi haaste. Miten motivoida ne henkilöt jotka ei ole sitoutuneet samalla tavalla ja joku muu on aina tärkeämpää.”

”Oman roolin hakemisella on motivaatiota ja sitoutumista kasvatettu, eli mikä osuus kullekin kuuluu toiminnassa.”

”Sitoutuminen toimintaan on vaatinut kypsymistä ja motivaatiota ja toimintatarmoa on kasvatettu tietoisesti tavoitteen suuntaan, henkilökohtaisilla keinoilla.”

3. Miten toivoisit YRE:n toimijoiden toimivan tulevaisuudessa?

Miten toivoisit YRE:n toimijoiden toimivan tulevaisuudessa yhteistyössä?

Yhteistyön haasteena on saada toiminta konkreettisemmän työn tasolle: hyvän toimintakentän luominen yhteistyölle, tavoitteet, yhteyksien luominen ja toimivat jatkumot sekä YRE:lle toimivan järjestelmän, sopimuksien ja aikataulujen suunnittelu. Ohjausryhmältä tulee saada tukea hankkeisiin. Tiedon vaihto toimijoiden välillä arjessa nähdään tärkeänä. Toiminnan tulisi olla myös konkreettista asiakastyötä. Kolmannen sektorin mukaan saaminen katsotaan tärkeäksi haasteeksi. Asiakastyössä asiakas hyötyy viranomaistyön ulkopuolelta saamastaan

tuesta. Yhteistyökumppaneita kaivataan lisää, esimerkiksi päihdetyön edustajia toivotaan verkostoon.

”Kolmannen sektorin mukaan otto on tärkeää. Asiakas hyötyy konkreettisesti virkavastuun ulkopuolelta tulevasta tuesta.”

”YRE tarvitsee kaikki sosiaaliseen selviytymiseen vaikuttavat toimijat, myös viranhaltijaorganisaatioista mukaan.”

”Toiminta voisi myös laajeta päihdepuolelle, koska tällä hetkellä päihdeorganisaatioista ei ole aktiivista sitoutunutta osallistumista YRE:n toimintaan.”

Miten toivoisit YRE:n toimijoiden toimivan tulevaisuudessa toimintaan motivoinnissa?

Motivointi katsotaan tärkeäksi osaksi työtä. Motivoinnin onnistumiseen vaikuttaa yhteistyön kenttä ja resurssit. Asiakkaan sitouttaminen ja oman tilanteen ymmärtäminen vaatii ammattitaitoa. Rikostaustainen ihminen alkaa yhteistyöhön sopivassa tilanteessa. YRE:n selkeät tavoitteet ja toimintatavat motivoivat tavoitteen suuntaiseen yhteistyöhön. Tavoitteiden asettelu tarpeeksi arkisiin asioihin ja käytäntöön, motivoi toimijoita. Eikä tavoitteidenkaan tulisi olla kovin korkealle asetettuja. Toimijoiden motivoinnissa ohjausryhmältä odotetaan konkreettisempaa roolia.

”Toimijoiden motivointi on tärkeää ja ohjausryhmän toimintatapa ja se miten alaryhmille tiedotetaan ja viestitään.”

”On vaikea saada ihmiset motivoitumaan työhön. Toimijoiden motivointi on tärkeää.”

”Alatyöryhmissä tavoitteiden asettelu on vaikeaa. Tavoitteet ovat olleet kunnianhimoisia ja korkeita. Tavoitteen asettelu tulisi olla enemmän arjen käytäntöön ja elämään sekä työhön kuuluvia pieniä asioita kuten yhteisellä kentällä tiettyjä toimintamalleja tai tapoja toimia yhteistyössä. Eikä tavoitteidenkaan tulisi olla kovin korkealle asetettuja.”

Miten toivoisit YRE:n toimijoiden toimivan tulevaisuudessa resursoinnissa?

Haasteena resursseissa nähdään niiden olemattomuus, mutta toisaalta ajatellaan, että jokainen toimijaorganisaatio resursoi työntekijän työaika. Kokemuksellinen oppiminen koetaan resurssiksi. Resursoiminen nähdään henkisenä ja toiminnallisena, ei niinkään taloudellisenä resurssina. Resurssit varmistaakseen toiminnassa on kohdennettava voimavaroja seurantaan ja tulosten mittaamiseen. Oikean mittarin löytäminen tai kehittäminen on haaste. Taloudellisten resurssien saaminen edellyttää työn tehokkuuden ja vaikuttavuuden mittaamista pitkällä aikavälillä.

”Tuoteresursointia on löydettävissä perustellusti ja kokemuksellisesti, kun saadaan konkreettisia asioita taloudellisessa tilanteessamme. Voidaan tehdä samat asiat taloudellisemmin ja joustavammin.”

”Yhteistyöverkkojen kehittäminen, eri organisaatiot pystyvät panostamaan erilaisia resursseja.”

”Erityisiä haasteita toiminnasta ei aiheudu ja resursseja tämä toiminta ei vie suhteettomasti ja organisaatiossa on koettu toiminta tärkeäksi.”

Miten toivoisit YRE:n toimijoiden toimivan tulevaisuudessa asiakkaan ongelmatilanteissa?

YRE:ltä ei yleisesti ottaen odoteta varsinaiseen asiakastyöhön osallistumista yksittäisten asiakkaiden osalta mutta ohjauksellista työtä kaivataan. YRE:n tulisi ottaa yhteiskunnallisesti kantaa selkeisiin kohderyhmää koskeviin ongelmiin, kuten päihdehoitojen puutteeseen tai asumisohjauksen heikkoon tasoon. Yhden haastatellun mielestä YRE voisi etsiä sopivia asiakkaita, jotka olisivat motivoituneita vastaanottamaan apua. Heidän kanssaan tehtäisiin sopimukset ja otettaisiin suostumukset. Yksittäisten asiakkaiden avulla voisi kehittää palveluprosesseja asiakasryhmän tarpeisiin. Kolmannen sektorin rooli tuli esille toimivana osana yhteistyötä.

”YRE:n ei pitä puuttua yksittäisiin asiakasasioihin, mutta jos on selkeästi näkyvissä että rikoksiin syyllistyneiden henkilöiden on vaikea saada esimerkiksi asuntoa, tämäntyyppiseen isompaan ongelmaan YRE:n tulee tarttua ja tuoda asia yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kuten syy siihen miksi ei pystytäkään vaikuttamaan rikollisuuteen.”

”Hyöty ei voi olla yhden asiakkaan vaan laajemman ryhmän. Esimerkiksi peruspalveluiden kuten päihdehuollon saatavuuden riittämättömyys, tulisi saattaa yhteiskunnalliseen tietoon YRE:n kautta. Jos ongelmana on se että rikokseen syyllistyneen on vaikea päästä. päihdeongelman vuoksi hoitoon, jonot ovat niin pitkät A-klinikalle tai Rediin, pitäisi pystyä nostamaan yleiseen keskusteluun näitä todellisia ongelmia joiden kanssa me painimme päivittäin.”

”Kolmannen sektorin osallisuutta tulee laajentaa, koska se hyödyttää asiakkaita konkreettisemmin. Virkavastuulla olevat toimijat eivät kykene olemaan läsnä virka-ajan jälkeen ja virkavastuulla olevan henkilön rooli ei sovellu vastaavaan toimintaan.”

5. POHDINTA

Tässä luvussa pohditaan tutkimuksen etenemistä ja tutkijan omaa oppimisprosessia ja kokemuksia tutkimuksen teosta. Tähän liittyen pohditaan tutkimuksen teon mukanaan tuomia ajatuksia ja tunteita. Samalla pohditaan valintoja joita tutkimustyön tekeminen vaati, kuten tutkijan mukautumista sisällöllisiin ja kielellisiin vaatimuksiin.

Oulun seudulla YRE:n toimijoiden moniammatillisen verkostotyön kokemuksia kartoittava tutkimus on ainoa laatuaan alueella. Tutkimuksessa tutkittiin toimijaverkoston kokemuksia YRE:n verkostossa työskentelystä ja verkostotyön kehittämistarpeita. Tutkimuksen suunnittelulla oli suuri merkitys tämän tutkimuksen onnistumiseen. Suunnitelma eli kaiken aikaa tutkimuksen aikana. Aineistoon tuli muutoksia. Osa aineistosta jäi käyttämättä, liian mittavan sisällön vuoksi. Ajallisesti tutkimuksen suunnitteluun käytettiin noin puoli vuotta, samoin haastattelut ja lähdemateriaalin kerääminen vei noin puoli vuotta. Varsinaiseen kirjoittamiseen aikaa käytettiin neljä kuukautta ja viimeiset 16 päivää täysipäiväisesti. Koko prosessin ajan tutkijalla oli selkeä suunnitelma, jonka mukaan toimia. Hyvin valmisteltu suunnitelma takaa lopputulokseen pääsemisen.

Ennen tutkimustyön aloittamista asiaa mietittiin YRE:n Oulun seudun ohjausryhmän kokouksessa. Keskustelussa mietittiin, mitä opinnäytetyön tulisi sisältää hyödyttääkseen YRE:n

verkostoyhteistyötä ja verkostossa toimijoita. Ohjausryhmän toiveena oli YRE:n kahvipöytäkirjan valmistaminen, yhteenvetona opinnäytetyön sisällöstä. Tutkijalle jätettiin oikeus valita tutkimukseen osallistuvat henkilöt ja sopia heidän kanssaan käytänteistä. Tutkija on raportoinut ajoittain tutkimustilanteesta ja ohjausryhmä on antanut tutkijalle tutkimusrauhan, tutkimustyön teon aikana.

Tutkimussuunnitelman alkuvaiheista suunnitelma muuttui monella tavalla, lopullisen muotonsa saavutettuaan. Muutokset saivat alkunsa suunnitelmaseminaarissa ohjaavan opettajan ja opponijien kannanotoista. Tutkimuskysymyksetkin muotoutuivat noin kolmen kuukauden ajanjaksolla sopiviksi. Tutkimuskysymykset ovat osoittautuneet onnistuneesti valituiksi ja ne antoivat vastaukset asetettuihin ongelmiin erittäin hyvin.

Haastateltavat ja haastattelijat tuntevat toisensa hyvin vuosien varrelta ja kommunikaatio toimii samalla tavalla. Kieli on sama ja nonverbaalinen viestintä yhdenmukaista. Kujalan ja Vartiaisen mukaan (1999, 93) kaikki energia menee toisten tuntemaan oppimiseen, jos ryhmän jäsenet eivät tunne toisiaan. Ryhmässä ei synny keskustelua ja innovaatiota tai kehitystä. Vuosien yhteistyön tuloksena YRE:n verkostossa toimii keskinäinen kunnioitus ja luottamus. Haastatteluluvat ja sopimukset tehtiin suusanallisesti, vahvan luottamuksen vuoksi. Toisaalta lupien ja sopimusten teko kirjallisena, olisi voinut tuntua molemmista epäluottamusta herättävinä. Tutkijalla oli kirkkaana mielessä, kunnioitus haastateltavia ja heidän edustamaansa organisaatiota kohtaan. Tästä syystä haastattelut on puhtaaksi kirjoitettu ja missään vaiheessa haastateltavien nimiä ei ole kirjattu raporttiin. Haastateltujen ja haastattelijan läheisillä suhteilla on mahdollisuus johtaa tutkimuksen kannalta myös ikäviin seurauksiin, kuten liialliseen solidaarisuuteen. Tästä syystä tutkija on joutunut prosessin aikana miettimään aina uudelleen, mikä tutkimuksen tehtävä on organisaatiossa. Tutkimuksen tehtävä on selkeästi hahmottunut verkostoyhteistyön kehittämisenä.

Kvalitatiivisin menetelmin saadut tutkimustulokset voivat tärkeällä tavalla muistuttaa ihmisten olemassaolosta, tarpeista, toiveista ja tunteista. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuskohteella on parempi mahdollisuus vaikuttaa tutkimusprosessiin ja sen kulkuun. Tutkimuksen kohteena olevien on mahdollista osallistua myös tutkimuksen tekoon ja sillä tavalla päästä vaikuttamaan tutkimuksen teon toimintatapaan. (Grönfors 1985,12.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen teko on vaativaa, työteliästä ja mielenkiintoista. Haastateltavien erityisyys, henkilökohtaisten erojen ja tutkijan oman asenteen tiedostaminen sekä kokonaisuuden ymmärtäminen vaati paljon pohdintaa tutkimuksenteon aikana. Tutkimus

herätti tutkijassa voimakkaita tunteita sekä kokemuksia todellisesta kiinnostuksesta ja halua tuottaa hyvää aineistoa. Eräällä tavalla tutkija koki myös olevansa etuoikeutettu saadessaan tehdä tämän tutkimuksen ja henkilökohtaista vastuusta tutkimuksen onnistumisesta, muille yhteistyöverkoston jäsenille.

Olettamuksena on ollut, että käytännön tutkimustyöntekijälle ei ole tarpeen ymmärtää tieteen syvempää filosofiaa, vaan tutkija voi harjoittaa empiiristä tutkimusta vaivaamatta päättään ylemmillä metodologisilla peruskysymyksillä. Nekin jotka tarkastelevat tutkimuksen perustoja silmällä pitäen tieteenharjoitusta konkreettisesti, myöntävät että tutkimus ei ole vain tekninen suoritus rajatun tutkimusongelman ratkaisemiseksi. Tutkimuksen tekemistä ohjaa, heidänkin mielestään, jokin ylempi tieteellinen näkemys. Kuitenkin tämä ylempi tieteellinen näkemys otetaan annettuna. Tieteen näkemyksen reflektoinnin ei ajatella kuuluvan konkreettiseen arkiseen ja kokemusperäiseen tieteenharjoittamiseen. (Raunio 1999,14–15.) Tutkimuksenteon filosofiset taustateoriat jäivät tutkijalle osittain vieraaksi. Ikään kuin tunne siitä että on aivan lähellä ymmärrystä, mutta ei ponnisteluista huolimatta pysty kokoamaan osista kokonaista. Tutkimuksen tekijälle jäi voimakas halu ymmärtää. Kiinnostus syttyi tutkimuskirjallisuuteen tutustumiseen ja syvemmän ymmärtämyksen saavuttamiseen metodologisen reflektoinnin ja tieteenfilosofian käsitteissä.

Tekstin tulee olla sovittujen ohjeiden ja rajojen mukainen tutkimusraportissa kuten myös muistiossa ja selvityksessä. Näiden kirjoitusten on oltava hyviä tekstejä. Hyvän tekstin tunnusmerkkejä ovat tavoitelähtöisyys, lukijan mukainen näkökulma aiheeseen, riittävä ja sopiva tiedon määrä aiheeseen liittyen sekä tekstin oikeanlainen jäsenitys. Tämän tyyppinen teksti on suunniteltu luettavaksi, eli mielenkiinto pitäisi kuitenkin pystyä herättämään. Työn tulee sisältää tiivistelmän tai yhteenvedon ja sisällysluettelon, lähteet ja mahdolliset liitteet. Yhteystietojen kuuluu olla työn alussa. Kirjoittajan tulee selvittää itselleen, onko kirjoituksella tarkoitus vaikuttaa lukijaan, jolloin on pyrittävä argumentoimaan vakuuttavasti. (Iisa, Piehl & Kankaanpää 1997, 362–365.) Tutkimuksen teko oli alussa hyvin aikaa vievää ja vaativaa. Tutkijan oli opittava aivan uusi lähestymistapa kirjoittamiseen. Tavoitteena oli kirjoittaa mahdollisimman puhdasta asiatekstiä lähdemateriaalia referoimalla ja omat mielipiteet tuli jättää pohdintaan.

Kirjoittamista on helppo ajatella monivaiheisena prosessina. Prosessiomaisessa kirjoittamisessa voi luopua ajatuksesta, että teksti alkaa jostain ja päättyy johonkin. Nähtäessä prosessi eri vaiheiden summana paineet tekstin aloittamiseen katoavat ja tekstin suunnittelusta tulee merkityksellisempää. Prosessin osia voi tehdä yksi kerrallaan tai samaan

aikaan. (Iisa ym. 1997, 15–16.) Tämän tutkimuksen teksti on kirjoitettu prosessina. Prosessin osat ja palat ovat muotoutuneet määräämättömässä järjestyksessä. Kirjoittamisessa on käytetty mielikuvakäsittekarttaa hyväksi. Koko prosessin ajan tutkijalla on ollut oma järjestys työn etenemiselle. Tekstin on lukenut ulkopuolinen henkilö prosessin aikana kaksi kertaa.

Oikeakielisyys kuuluu viimeistelyvaiheeseen, jossa kirjoittaja vapautuu kiinnittämään huomiota kirjoittamansa tekstin ulkoasuun. Kirjoittaja varmistaa että teksti on ymmärrettävää, virkerakenteet ovat tyylin mukaiset ja sanavalinnat sopivat kohderyhmälle. (Iisa ym. 1997, 29–30.) Tämän tutkimustyön työstämisen tutkija on kokenut mielihyvää tuottavana. Kokonaisuutena se on ollut luetun ja kokemuksen kautta oppimista. Tietojen käsittely ja tekstin luominen, sekä työn ulkoasun muokkaaminen on ollut antoisaa.

5.1 Tutkimuksen luotettavuudesta

Luotettavassa tekstissä sisältö on tuotu esiin loogisessa järjestyksessä selkeästi ja helppolukuisesti niin, että lukijan mielenkiinto herää jos sisällysluetteloa. Tekstin otsikointi vastaa sisältöä ja kappaleilla on tietty paikkansa laajemmassa yhteydessä. Sisällönjäsentelyyn ja ulkoasuun on kiinnitetty huomiota. Kuten edellisessä, tekstin rakenne voi olla deduktiivinen tai esimerkiksi induktiivinen. Ymmärrettävä sanaa käytetään usein arkielämässä synonyymina luotettavuudelle, mutta kuitenkin luotettavuudella tarkoitetaan lähinnä helppolukuisuutta. Ymmärrettävyys on riippuvainen siitä, kuinka kukin asiat ymmärtävät ja aiheen tuttuudesta. (Hirsjärvi ym. 2008, 275–276.) Tutkimus on kirjoitettu hyvällä suomenkielellä ja asiatekstin ohjeilla. Kieliasu ja tekstin ymmärrettävyys on huomioitu mahdollisimman tarkasti kirjoittaessa. Teksti on tarkistettu kokonaisuudessa useita kertoja. Tutkimuksessa on pyritty deduktiivisesti tuomaan esille tekstissä kappaleiden otsikon mukainen ideavirke eli aihevirke.

Tekstin koherenssista eli yhtenäisyydestä puhutaan silloin, kun tarkoitetaan sisällön kehittelyn kiinteyttä, ja koheesiosta puhutaan, kun tarkoitetaan kielen ilmaisuvarojen luotua sidosteisuutta eli tekstin osat, kappaleet, virkkeet ja lauseet ovat sidoksissa toisiinsa. Tekstin eheyden syntyyn tai tekstin kiinteyteen vaikuttavat tekstin lisäksi kohderyhmä, jolle teksti on suunnattu. Tekstin ollessa aivan vieras oletettavalle lukijalle tekstin tekijä joutuu antamaan apukeinoja lukijalle tekstin lukemiseen. (Hirsjärvi ym. 2008, 276–277.)

Tutkimusraporttia on kirjoitettu ajatellen, että tämän tekstin lukevat alan toimijat ja mahdollisesti alalla opiskelijat. Tutkimuksessa on huomioitu erilaiset oppijat. Vieraskielisiä sanoja on käytetty ainoastaan asiantuntijoiden tekstiä lainatessa, ja ne on käännetty suomenkielisiksi. Alaan liittyviä ammattisanoja on tekstissä käytetty mahdollisimman vähän ja niiden merkitys on selitetty ensimmäistä kertaa käytettäessä. Tekstistä on karsittu kaikki tarpeettomat sanat. Ainostaan loogisen sidosteisuuden kytkentäilmauksia ja sanoja on käytetty tarvittaessa. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2008, 286) mukaan asialliseksi tekstiksi tarkoitettussa tekstissä ei tule käyttää ammattislangia, tarpeettomia vierassanoja tai sitaatteja.

Toistettavuus on tieteelliselle tiedolle ominaista. Toisen tutkijan on pystyttävä tuottamaan uudelleen vastaava tutkimustulos, eli replikoida. (Metsämuuronen 2006, 17.) Tutkimus on toistettavissa samoilla tutkimuskysymyksillä. Haastattelun tulokset voivat muuttua tutkimuksen toistoajankohdasta riippuen. YRE:n tulevaisuuden näkymät ovat avoimina ja toimijat jatkuvassa yhteistyössä. Kunnianhimoisena tavoitteena YRE:llä on kehittyä verkosto-organisaationa mahdollisimman kattavaksi ja toimivaksi Oulun seudulla. Näiden seikkojen valossa tutkimustuloksella on oletettavasti mahdollisuus vahvistua, koska tutkimustulokset ovat selkeästi kannustavia ja verkosto on kehittymässä positiiviseen suuntaan, tämän tutkimuksen tulosten perusteella.

Pohdintaosassa lyhyesti esitellään reliabiliteetin ja valideiteetin johtopäätöksiin tuomia rajoituksia (Metsämuuronen 2006, 68). Tutkimuksen reliabiliteettia ja valideiteettia on käsitelty laajemmin teoreettisten lähtökohtien mukaan, menetelmät osiossa.

5.2 Tulosten pohdintaa

Tavoitteenasettelulla on tärkeä rooli ryhmän toiminnassa, sillä ilman tavoitteita ei synny hyvin toimivaa ryhmää. Ryhmän jäsenillä pitää olla sama tavoite ja tavoitteesta tulee keskustella välillä niin, että ryhmän tavoite ymmärretään samoin. (Kujala & Vartiainen 1999, 92.) Tutkimustuloksissa tuli selkeästi esille YRE:n tavoitteenasettelun ongelmat. Haastatteluvastausten perusteella YRE:n toiminnan suunnittelussa on puutteita. Suunnitelmat tulisi päivittää säännöllisesti ja ottaa sopimuskäytäntö toimintaan. YRE:llä on organisaation sisällä erilaisia kirjoittamattomia tavoitteita, jotka ovat hyviä mutta eivät aina yhteisiä.

Yleinen mielipide oli, että YRE:n ei tulisi ottaa yksittäisiä asiakkaita työn kohteeksi vaan mallintaa uusia toimintatapoja asiakastyöhön. Kuitenkin eriävä mielipide esitettiin ja kaivattiin myös yksittäisten asiakkaiden kanssa työskentelyä.

Haastatellut toimijat kokevat saavansa toisistaan ja verkostotyöstä tukea. Haastattelun perusteella sai kuvan hyvin toimivasta itseohjautuvasta tiimistä, joka toimii ryhmänä johdonmukaisesti, ilman keskinäisen kilpailun ongelmaa. Kujalan ja Vartiaisen (1999, 93) mukaan ryhmän jäsenten keskinäinen kilpailu ja riittämätön ongelmanratkaisutaito, vaikeuttaa toimintaa. Ryhmässä jossa on erilaisia ja erilaisilla taidoilla varustettuja henkilöitä, tehdään parempia päätöksiä kuin ryhmässä jossa kaikki ovat samanlaisia

Tästä johtuen tutkimustulokset herättivät ajatuksen, että ovatko Oulun seudun YRE:n toimijat niin hyviä työtovereita ja yhteistyökumppaneita, että haastateltavien kaipaamaa kehitystä ei tapahdu, koska ei haluta järkyttää tasapainoa. Kujalan ja Vartiaisen mukaan (1999, 92–93) ryhmäajattelu on myös sudenkuoppa. Kun ryhmä ajattelee aina samoin, ei uusia ja kriittisempiä suhtautumistapoja synny. Ryhmäajattelun oireena on suunnittelemattomuus toiminnassa. Ryhmässä ei pohdita vaihtoehtoja toiminnalle. Ryhmäajattelu on vaarana erityisesti kiinteässä me-henkisessä tai eristäytyneessä ryhmässä, joissa tietoa etsitään ainoastaan ryhmän oman näkemyksen tukemiseen.

Haastateltavat toivat esille myös huolen verkoston sitoutuneisuudesta ja yksittäisten jäsenten motivaatiosta työskentelyyn YRE:ssä. Verkosto on laaja ja siihen kuuluu eri organisaatioiden jäseniä. Verkosto ei ole kiinteä ja siitä on helppo jäädä pois tai tulla unohdetuksi. Verkoston toimivuuden takaamiseksi toiminnan suunnittelun ja virallisten sopimusten solmiminen vähentäisi tätä pelkoa. Kujala ja Vartiainen (1999, 93) olivat sitä mieltä että vapaamatkustajat ovat ryhmän jäseniä, jotka eivät osallistu ryhmän toimintaan vaan kelluvat ja poimivat ryhmän tuotokset tekemättä itse mitään. Tällainen piiloutuminen on helpompaa, jos ryhmä ei ole kiinteä tai ryhmä on iso.

Voimaantuminen tuli hyvin esille jokaisen haastateltavan vastauksissa. Ammatillinen voimaantumisen kokemus tuli haastatteluissa esille painoarvoltaan huomattavampana kuin henkilökohtainen voimaantumisen tunne. Haastateltavat kertoivat erilaisista voimaantumisen kokemuksista, myös henkilökohtaisella tasolla. Tutkijan mielenkiinto kohdistui tutkimuksen ydinkäsitteenä henkilökohtaiseen voimaantumisen tunteeseen. Siitonen (1999, 60–61) kuvaa tätä voimaantumisen ydinkäsitettä tutkimuksessaan sisäiseksi voimantunteeksi. Sisäinen voimantunne on vastuullista luovuutta ja omia voimavaroja vapauttava tunnetila. Myönteisyys

ja positiivinen lataus, joka on yhteydessä arvostuksen kokemiseen ja hyväksyvään luottamukselliseen ilmapiiriin, heijastuu sisäisen voimantunteen saavuttaneista henkilöistä ympäristöön. Heillä on halu tehdä parhaansa ja ottaa vastuuta toisten yhteisön jäsenten hyvinvoinnista, käyttämällä luottavaisesti ja rohkeasti toimintavapauttaan.

Organisaation käyttämien resurssien suhteen haastateltavien kohdalla oli hajontaa. Osa ei käsitellyt vastauksissaan resursseja kuin pintapuolisesti huomauttamalla, että resurssit ovat ne mitkä ovat. Joidenkin mielestä resurssien kohdentaminen verkostotyöhön olisi välttämätöntä, koska työtä tehdään oman työn ohella, mutta toisaalta osa haastatelluista katsoi, että verkostotyö on osa omaa työtä ja käytössä olevat resurssit ovat riittävät. Resursoimista ei nähdä niinkään taloudellisena kuin henkisenä ja toiminnallisena resurssina. Taloudellisten lisäresurssien saamiseksi YRE:ssä tulee mitata pitkällä aikavälillä työn tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Siltala (2007, 279–280) on kiteyttänyt resurssien kohdentamista seuraavasti; sitä mukaa kun tiimityö ja itseohjautuvat ryhmät ovat yleistyneet, on alettu korostaa joustavuuden pahoja puolia. Työntekijöiden vastuuta lisätään kohdentamatta toimintaan lisävoimaa ja ilman valtaa vaikuttaa työoloihin. ”Empowermentista” on jäänyt käteen vain ohuempi miehitys ja entistä rajattomammat toimenkuvat. Työtä tehdään yhä enemmän työntekijänä yrityksissä, itsenäisen yrittäjän tavoin.

5.3 Jatkotutkimuksen mahdollisuuksia

Tutkimuksen aikana tutkijan mielenkiinto kiinnittyi haastattelujen aikana haastateltavien yhteiseen tavoitteeseen ohjata YRE:ä konkreettisemmän työn suuntaan. Airaksisen ja Mäkelän opinnäytetyössä vuodelta 2006 kaivattiin jatkotutkimusta hankkeen toimijoiden keskuudessa. Heistä olisi mielenkiintoista selvittää hankkeen päätyttyä, haastatteleamalla mukana olevat työntekijät uudelleen, päästiinkö kaikkiin tavoitteisiin. Ensisijaisina tavoitteina, joihin mielenkiinto kohdistui, olivat valtakunnallisen hankkeen tavoitteet. (Airaksinen & Mäkelä 2006, 26.) Näihin valtakunnallisiin tavoitteisiin pääsyssä on syntynyt tiettävästi ja asiakirjojen perusteella suuria eroavaisuuksia alueiden välillä. YRE- hankkeen ajalta on olemassa hankealuilla paljon vertailukelpoista materiaalia ja YRE:n toiminta jatkuu edelleen jossakin muodossa, mallintavana verkostoyhteistyönä. Tutkijan mielestä jatkotutkimuksen aiheena voisi olla YRE:n prosessinomainen muutos ja kehittyminen valtakunnallisesti. Tutkijalla on

myös toinen tutkimusaihe, johon vastauksen saaminen olisi mielenkiintoista. Oulun alueella 2006 ja 2009 tehtyjen YRE:en liittyvien tutkimusten sisältö ja aiheet olisivat hyvin vertailukelpoisia ja niiden välisenä aikana voisi olettaa tapahtuneen kehitystä. Tämän kehitystä koskevan vertailututkimuksen tuloksena YRE:n toimijaorganisaatiot saisivat uskottavaa tietoa YRE:n toiminnan vaikuttavuudesta ja kehittämistarpeista alueella.

Lähteet

Kirjallisuus lähteet ja vastaavat painetut julkaisut:

Aalto, M. 2002. Turvallinen ryhmä. Forssa: Forssan kirjapaino

Ahokas, M., Ferchen, M., Hankonen, N., Lautso, A. & Pyysiäinen, J. 2008. Sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOY

Brown, N. 1998. Psychoeducational groups. USA

Eskonen, T. & Järvelä, S. 2000. Pitkät polut. Tampere: Työministeriö

Eteläpelto, A. & Onnismaa, J. (toim.) 2008. Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. 1-3. painos. Vaasa: Hansaprint

Furman, B. 1997. Ei koskaan liian myöhäistä saada onnellinen lapsuus. Juva: WSOY

Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. 2. painos. Juva: WSOY

Hakulinen, A. & Niemi, H. 2008. Hyvät käytännöt kestäviksi vaikutuksiksi. Wire- projektin loppuraportti. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino

Heikkilä, J. & Heikkilä, K. 2005. Voimaantuminen työyhteisön haasteena. Porvoo: WSOY

Heikkilä, K. 2002. Tiimit. Helsinki: Kauppakaari

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. -14., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi

Iisa, K., Kankaanpää, S., Piel, A. 1997. Tekstin tekijän käsikirja. Espoo: Wellprint

Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Vantaa: Dark

Järvelä, S & Laukkanen, M. 2000. Perspectives on empowerment. Report on employment integra thematic work project. Ministry of labour

Järvelä, S & Laukkanen, M. 2000. Pitkät polut. Syrjäytymisen uhkaamien henkilöiden voimavaroistamisen rakenteelliset edellytykset. Työministeriö

Järvinen, P. 2008. Onnistu esimiehenä. 7. painos. Helsinki: WSOY

Karsikas, V. 2005. Selvinpään olosta tulee hyvä fiilis. Rikosseuraamusvirasto julkaisuja 3/2005. Vammala: Vammalan kirjapaino

Kaski, S., & Kiander, T. 2007. Minä johtajana - itsetuntemuksesta toimivaan johtajuuteen. Helsinki: Edita

Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita

Kujala, P. & Vartiainen, M. 1999. Kaikki mukaan. Työterveyslaitos. Helsinki: Miktor

Luttinen, K. , Pasma, J. , Rimpinen, A. & Kuru, J. 2008. Kottiinpäin. Asumisneuvontahanke 2006–2008. Oulu: Oulun konttori, Painatuskeskus

Lämsä, A-M. & Hautala, T. 2004. Organisaatio käyttäytymisen perusteet. Helsinki: Edita Prima

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus

Mohell, U. & Pajuojja, J. 2006. Vankeuspaketti. Tietosanoma oy: Tallinna

Paakki, J. 2005. Koulutuksen ja työllistymisen poikkihallinnollisen asiantuntijaryhmän raportti palvelujen kehittämistarpeesta. Oulu: Merikosken ammatillinen koulutuskeskus

Raunio, K. 1999. Positivismi ja ihmistiede. Sosiaalitutkimuksen perustat ja käytännöt. Tampere: Tammer-paino

Rikosseuraamusvirasto 2005. Yhteistyöllä palveluketjuun -aluekohtaiset mallit. Rikosseuraamusviraston monisteita 7/2005

Rikosseuraamusvirasto 2004. Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hanke. Rikosseuraamusviraston monisteita 8/2004

Rostila, I. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: Koipujyvä

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Acta universitatis Ouluensis, Series E Scientiae Rerum cosia lium.

Siltala, J. 2007. Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Uudistettu laitos. Keuruu: Otava

Suomen mielenterveysseura 2006. Henkinen hyvinvointi työpaikalla. Lieto: Painoprisma

Suominen, S & Tuominen, M. 2007. Palveluohjaus, portti itsenäiseen elämään. Helsinki: Picaset

Suomen mielenterveysseura. 2007. Sosiaalinen perimä, ylisukupolviset kohtalot tutkimuskirjallisuuden valossa. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino

Taipale, V. 1998. Lasten mielenterveystyö. 3. painos. Porvoo: WSOY

Julkaisemattomat lähteet:

Airaksinen, H. & Mäkelä, N. 2006. Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hankkeen Oulun alueen kehittämistarpeet ja nykytila. Diakonia -ammattikorkeakoulu. Oulun yksikkö. Oulu. Opinnäytetyö.

Cacciatore, R. 2009. Itsetunnon vahvistaminen. Luento 25.2.2009. Luovi. Oulu.

Hänninen, M. 2009. YRE- toimijakartasto. Ohjausryhmän kokous 26.1.2009. Oulun työvoiman palvelukeskus. Oulu. Kokousmuistio.

Korkala, R. 2006. YRE- ohjausryhmän järjestäytymiskokous 2.5.2006. Oulu. Kokousmuistio.

Pinola, S-L. 2005. YRE- seminaari 12.5.2005. Oulunsalotalo. Oulunsalo. Seminaaripalaute.

Pinola, S-L. 2008. YRE- organisaatiokaavio 30.11.2008. Oulun alue. Oulu. esitys.

Sähköiset lähteet:

Finlex 2005. Säädökset alkuperäisinä. Viitataan 6.9.2009
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050767>

Finlex 2004. Säädökset alkuperäisinä. Viitataan 11.11.2009
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041196>

Kiipulan ammatillinen koulutuskeskus 2001. Janus = Elämän porttien aukaisu.
Viitataan 10.8.2009
<http://www.villenspaja.com/Janus/aloitus/index2.htm>

Kriminaalihuolto 2009. Yhdyskuntaseuraamukset. Viitataan 6.9.2009
<http://www.kriminaalihuolto.fi/index.htm>

Kriminaalihuollon ja vankeinhoidon vuosikertomus 2001. Kehittämistoiminta ja yhteistyö.
Viitataan 1.6.2009
<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/p2wjnir8.pdf>

Lastensuojelun keskusliitto. 2009. Lastensuojelu ja sijaishuolto. Viitataan 11.11.2009
http://www.lskl.fi/showPage.php?page_id=84#lastensuojelu

Merikosken ammatillinen koulutuskeskus 2005. Oulun Seudun Koulutuksen ja työllistämisen poikkihallinnollisen asiantuntija työryhmän raportti, palvelujen kehittämistarpeesta.
Viitataan 12.7.2009
<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/28q10acq2wjnjg9.pdf>

Oikeuslaitos 2009. Tuomioistuimet. Pakkokeinot. Viitataan 6.9.2009
<http://www.oikeus.fi/7351.htm>

Oulun kaupunki 2006. Oulun Seudun sosiaali- ja terveystalveluiden TITUS- hanke. Oulun Seudun kunnat yhteistyössä. Viitataan 17.8.2009
<http://www.ouka.fi/seutu/titus/>

Oulun kaupunki 2008. Yhteistoimintaraportti joulukuu 2008. Oulun Seudun sosiaali- ja terveystalveluiden yhteistoiminta- alueselvityshanke. Viitataan 18.8.2009
<http://www.ouka.fi/seutu/titus/pdf/Yhteistoimintaraportti%20joulukuu%202008.pdf>

Rikosseuraamusvirasto. 2000. Verkostokuntoutus Janus. Viitataan 11.8.2009
<http://www.rikosseuraamus.fi/14675.htm>

Rikosseuraamusvirasto. 2006. Rangaistusajan ja vapauttamisen suunnitelmallinen toteuttaminen. Viitataan 11.11.2009
<http://www.rikosseuraamus.fi/37249.htm>

Sosiaali- ja terveysministeriön ja sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen välinen sopimus 2004.
Yhdessä teemme paremmin. Viitataan 25.8.2009
http://www.pikassos.fi/tiedosto/lainrik_keit.pdf

Työ- ja elinkeinotoimisto. 2007. Yksityisyydensuoja työelämässä. Viitataan 10.11.2009
http://www.mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/013_yksityisyyden_suoja/index.jsp

Vankeinhoidon ja kriminaalihuollon vuosikertomus 2006. Kehittämistoiminta ja yhteistyö.
Päättäneet hankkeet. Viitataan 12.7.2009
<http://www.rikosseuraamus.fi/17560.htm>

Liitteet

Liite 1. Organisaatiokaavio	2
Liite 2. Haastattelujen teemat ja tutkimuskysymykset	4
Liite 3. YRE- toimintakartasto	5
Liite 4. YRE- vapautuvan kartasto	6
Liite 5. Palvelupolut ja niiden rakentaminen	7
Liite 6. Opinnäytetyöaineiston analysointia käsitekartassa	8

Liite 1. Organisaatiokaavio

Liite 1

Oulun Seudun YRE 2009

Oulun Seudun YRE ohjausryhmä puheenjohtajat:

2002– 2005 YRE -projektijohtaja

2005– 2008 Oulun kaupungin sosiaali –ja terveystoimi

2009 – Työvoiman palvelukeskus

Oulun Seudun YRE ohjausryhmä 2009:

- Edustaja, Oulun seudun sosiaali- ja terveystoimen palvelut, Titus -hanke, Hyvettiimi, 2006–2008
- kirkon poliisilaitos
- Kriminaalihoitolaitos Oulun aluetuoto
- Luovi
- Oulun ammattikorkeakoulu
- Oulun kaupunki Sosiaali- ja terveys
- Oulun työvoiman palvelukeskus
- Oulun vankila

Oulun Seudun YRE organisaatio 2002–2005:

- Kestilän vankila
- Kriminaalihoitolaitos Oulun aluetuoto
- Luovi ent. Merikosken ammatillinen koulutuskeskus
- Merimajakka Holding
- Merimajakka ry
- OsNa ry (Oulun Seudun nuorisoyhdistys)
- Oulun ammattikorkeakoulu
- Oulun kaupunki, Redi 64
- Oulun kaupunki Sosiaali- ja terveys
- Oulun kirkon poliisilaitos
- Oulun mielenterveystoimi
- Oulun seudun sosiaali- ja terveystoimen palvelut, Titus -hankkeen 2006 -2008 sosiaali -ja terveystoimen kehittämisestä vastaavasta Hyvettiimistä Hyve- tiimin edustajana Oulunsalo
- Oulun työvoiman palvelukeskus

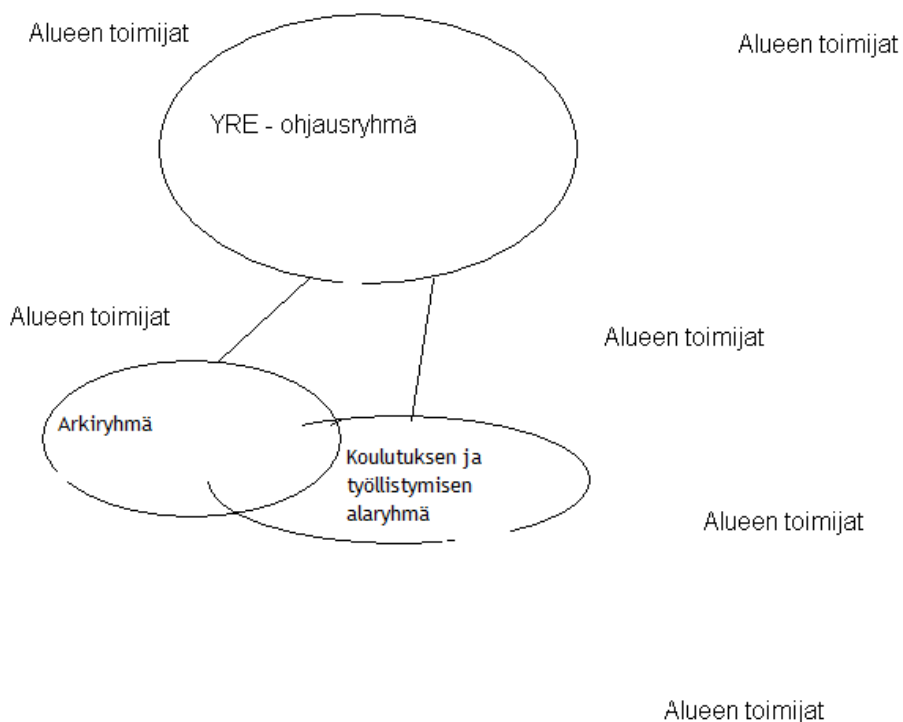
- Oulun vankila
- Pelson vankila
- YRE- hanke projektijohtaja

Oulun Seudun YRE organisaatio 2006–2009:

- Kestilän vankila
- Kriminaalihuoltolaitos Oulun aluetoimisto
- Luovi ent. Merikosken ammatillinen koulutuskeskus
- Merimajakka Holding
- Merimajakka ry
- OsNa ry (Oulun Seudun nuorisoasuntoyhdistys)
- Oulun ammattikorkeakoulu
- Oulun kaupunki, Redi 64
- Oulun kaupunki Sosiaali- ja terveystyö
- Oulun kihlakunnan poliisilaitos
- Oulun mielenterveystoimisto
- Oulun seudun sosiaali- ja terveystoimien, Titus -hankkeen 2006 -2008 sosiaali -ja terveystoimien kehittämisestä vastaavasta Hyvetiimistä Hyve tiimin edustajana
- Oulun työvoimanpalvelukeskus
- Oulun vankila
- Pelson vankila

(Korkala, 2006.)

Organisaatiokaavio

(Pinola, 2009)

Liite 2. Haastattelujen teemat ja tutkimuskysymykset

Liite 2

1. YRE:n hyödyt yksilötasolla ja organisaatiotasolla, toimijoiden kokemina
2. YRE:n haasteet yksilötasolla ja organisaatiotasolla, toimijoiden kokemina
3. YRE:n toimijoiden jatkotoiminnan toiveet.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitä hyötyä koet YRE:n toiminnasta olleen?
2. Mitä haasteita koet YRE:n toiminnassa olleen?
3. Mitä toivot YRE:n toiminnalta jatkossa?

Kysymysten 1 ja 2 tarkennukset:

Sinulle?

Onko mielestäsi nähtävissä:

voimaantuminen

ryhmytyminen, tiimiytyminen

ryhmädynamiikka

verkottuminen

sitoutuminen

Organisaatiollesi?

Onko mielestäsi nähtävissä:

verkottuminen

sitoutuminen

resursoiminen

Kysymyksen 3 tarkennukset:

Miten toivoisit YRE:n toimijoiden toimivan tulevaisuudessa?

yhteistyössä

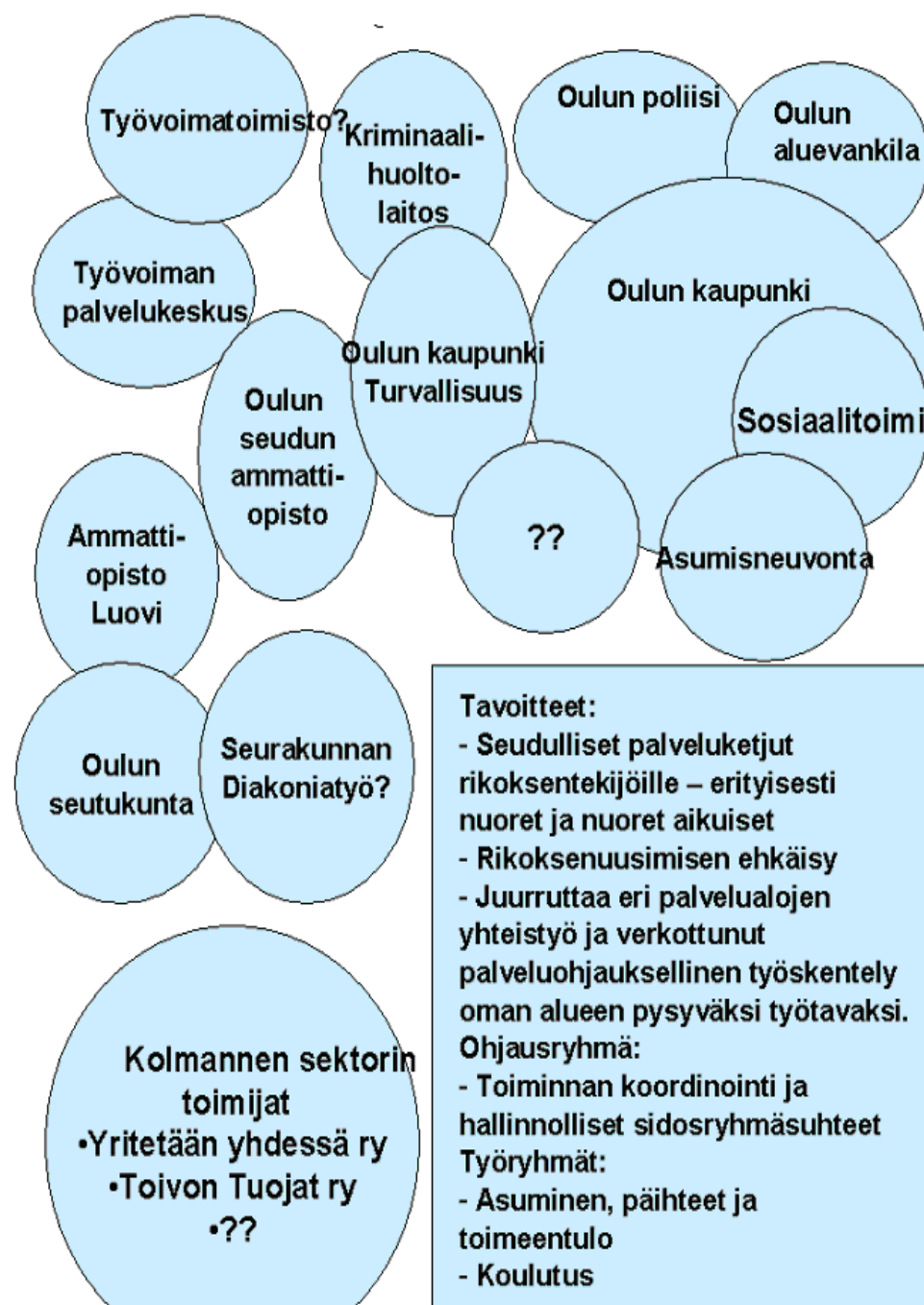
toimintaan motivoinnissa

resursoinnissa

asiakkaan ongelmatilanteissa

Liite 3. YRE - toimintakartasto

YRE –TOIMIJAKARTASTO 12.1.2009

(Hänninen, 2009.)

Liite 4. YRE - vapautuvan kartasto

Liite 5. Palvelupolut ja niiden rakentaminen

PALVELUPOLUT JA NIIDEN RAKENTAMINEN

**RYHMÄT
KUKA KOORDINOI?**

(ONKO TARPEEN RYHMITELLÄ?)

- NUORET
- ENSIKERTALAISET
- ENSISIJAISESTI HOITOA/
KUNTOUTUSTA TARVITSEVAT
- VANKILASSA OPISKELLEET
- UUSIJAT
- KOEVAPAUTEEN SIIRTYVÄT

KETKÄ ALKAA?

**ONKO JO KAIKKI
SELVÄÄ?**

(Hänninen, 2009.)

Liite 6. Opinnäytetyöaineiston analysointia käsitekartassa

Liite 6

Yläkäsitteet:

Tutkimuskysymykset			
1.Mitä hyötyä koet Yren toiminnasta olleen?			
2.Mitä haasteita koet Yren toiminnassa olleen?			
3.Mitä toivot yren toiminnalta jatkossa?			
		Yläkäsitteet	alakäsitteet
Yren hyödyt: Onko mielestäsi nähtävissä?	Kysymyksen 1.tarkennukset: Sinulle? Organisaatiollesi?		
		voimaantuminen	
		ryhmytyminen	
		tiimiytyminen	
		ryhmädynamiikka	
		verkottuminen	
		sitoutuminen	
		resursoiminen	
Yren haitat: Onko mielestäsi nähtävissä?	Kysymyksen 2 tarkennukset: Sinulle? Organisaatiollesi?		
		voimaantuminen	
		ryhmytyminen	
		tiimiytyminen	
		ryhmädynamiikka	
		verkottuminen	
		sitoutuminen	
		resursoiminen	
Yren tulevaisuuden toiveet: Miten toivoisit Yren toimijoiden toimivan tulevaisuudessa?			
		yhteistyössä	
		asiakkaan ongelmatilanteissa	
		toimintaan motivoinnissa	
		resursoinnissa	

Alakäsitteet:

Tutkimuskysymykset			
1.Mitä hyötyä koet Yren toiminnasta olleen?			
2.Mitä haasteita koet Yren toiminnassa olleen?			
3.Mitä toivot yren toiminnalta jatkossa?			
		Yläkäsitteet	alakäsitteet
Yren hyödyt: Onko mielestäsi nähtävissä?	Kysymyksen 1.tarkennukset: Sinulle? Organisaatiollesi?		
		voimaantuminen	Yhteistyö ja tiedon vaihto säännöllisesti voimaannuttaa työntekijää. Jne...
		ryhmytyminen	Näen hyötyneeni ryhmytymisestä ja yhteistyöstä. Jne...
		tiimiytyminen	Muitakin yhteisöjä ja ryhmiä on jotka tekevät samaa asiaa kuin omani. Jne...
		ryhmadynamiikka	Ohjausryhmässä ryhmadynamiikka toimii positiivisesti. Jne...
		verkottuminen	Verkostot ei voi toimia ainoastaan omaehtoisesti, täytyy olla aktivaattoreita. Jne...
		sitoutuminen	Sitoutuminen on sitä että täytyy olla käsitys siitä mitä tehdään, miksi tehdään ... Jne...
		resursoiminen	
Yren haasteet: Onko mielestäsi nähtävissä?	Kysymyksen 2 tarkennukset: Sinulle? Organisaatiollesi?		
		voimaantuminen	mutta nyt työ sujuu todella Kaikki osallistujat tuovat innokkaasti vuorovaikutuksessa oman erityisosaamisen käyttöön ja kommentoivat aktiivisesti. Jne...
		ryhmytyminen	Alatyöryhmät ei ole tavallaan ryhmytyneet ja sitoutuneet. Jne...
		tiimiytyminen	Arjen sujuminen asiakkaan

			rikostaustaisen henkilön kohdalla on usein haaste. Jne...
		ryhmädynamiikka	
		verkottuminen	Tutustuminen yhteistyökumppaneihin on ollut vapaaehtois pohjaista toimintaa ja osa toimijoista on aktiivisessa yhteistyössä , osa ei harjoita yhteistyötä oman organisaation ulkopuolella... Jne...
		sitoutuminen	täytyy olla käsitys siitä mitä tehdään, miksi tehdään ja kelle tehdään ja mikä minun roolini on. elikkä jos ei osaa sijoittaa itseään yhteistyönkehälle niin on varmasti vaikea sitoutua. Jne...
		resursoiminen	
Yren tulevaisuuden toiveet: Miten toivoisit Yren toimijoiden toimivan tulevaisuudessa?			
		yhteistyössä	Yleisen tiedon vaihto arjessa, arjen haasteet ja asiakkaan problematiikka vaikeuttaa prosessia, organisaatioiden ja toimijoiden välillä tärkeää. Jne...
		asiakkaan ongelmatilanteissa	YRE:n ei pidä puuttua yksittäisiin asiakasasioihin, mutta jos on selkeästi... Jne...
		toimintaan motivoinnissa	Toimijoiden motivointi on tärkeää ja ohjausryhmän toimintatapa ja se miten alaryhmille tiedotetaan ja viestitään. Jne...
		resursoinnissa	Toimijoiden kaikenpuolinen tukeminen. Jne...
Mitä odottaa käsikirjalta			
Mitä odottaa opinnäytetyöltä			